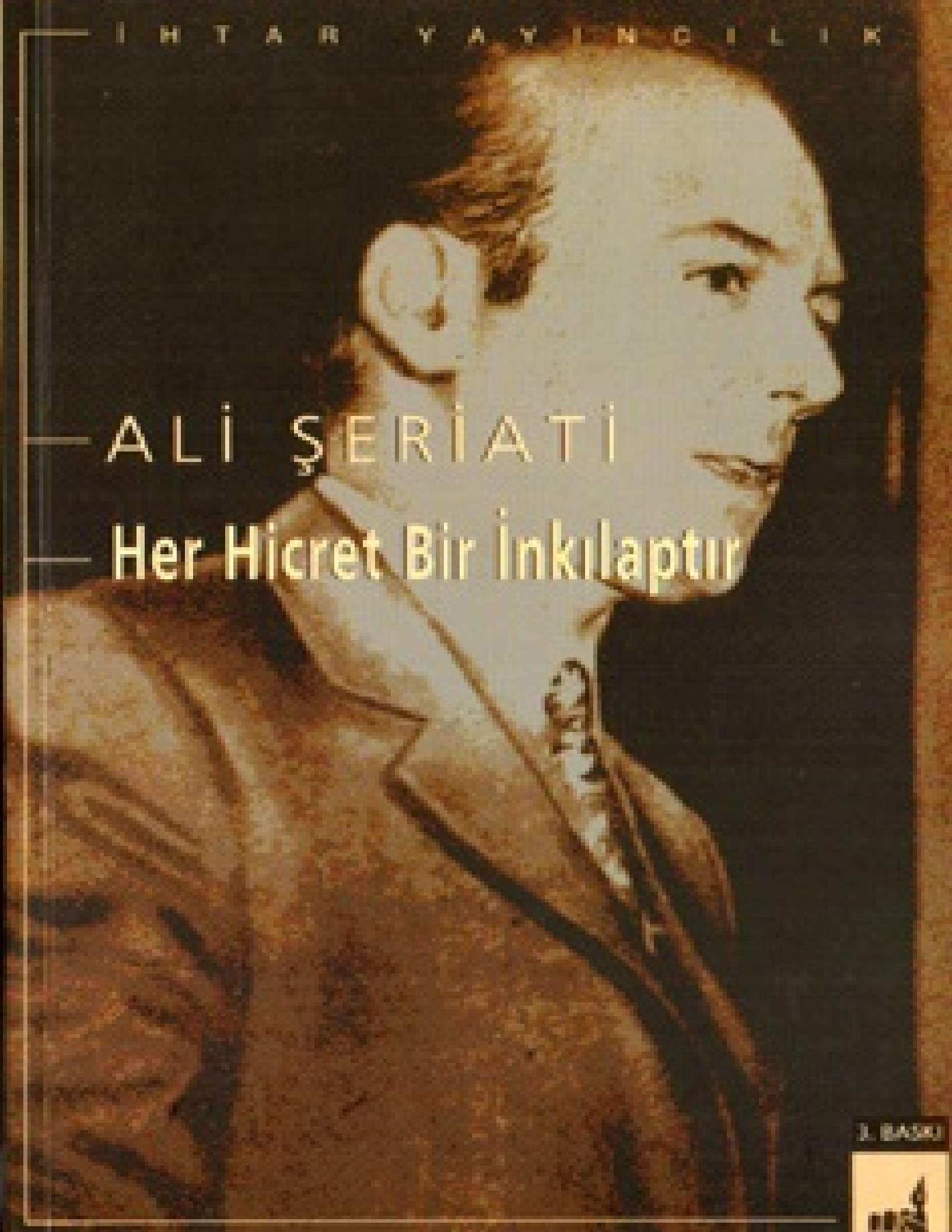
İNTAR YAYINCILIK

ALİ ŞERİATİ

Her Hicret Bir İnkılaptır

3. BASKI

Ali Şeriati - Her Hicret Bir İnkılaptır

Rahman ve Rahim Olan Adıyla

"Mü'minler onlardır ki; Allah'a ve Rasulüne inandılar sonra

şüphe etmediler. Allah yolunda mallarıyla canlarıyla savaştılar.

İşte (İman sözlerinde) doğru olanlar onlardır."

Hucurat: 15

İHTAR YAYINCILIK TERCÜME ESERLER

BİRİNCİ BASKI İKİNCİ BASKI ÜÇÜNCÜ BASKI

EKİM/1991, ANKARA EKİM/1992, ANKARA EKİM/1998, İSTANBUL

İÇ DÜZEN KAPAK

ISBN

ajans microLİNE

ajans microLİNE (Yunus Karaaslan)

528 04 36

975-7849-00-6

İHTAR YAYINCILIK

Verebatan Caddesi, ÇatalÇeSmeSk.

Üretmen Han, No: 17 Cağaloglu-İST. Tel: 0212. 51133 69

HER HİCRET BİR İNKILAPTIR

ALİ ŞERİATI

Çeviren Hasan Elmas

S.

İHTAR YAYINCILIK

ALİ ŞERİATI

23 Kasım 1933'te Horasan eyaletine bağlı Sabzivar'ın Mezinan köyünde

dünyaya gelir. 1950'de Meşhed'deki Öğretmen Koleji'ne girer. 1952'de

Meşhed'in yakınlarındaki Ahmedabad Köyü'nde öğretmenliğe başlar. 1955

yılında Mekteb-i Vasita'ı yazar; Ebu Zer-i Cıfar'i tercüme eder. 1956'da Meşhed

Üniversitesine girer. "Ulusal direniş Hareketi"ne üye olduğundan babası ve

diğer üyelerle birlikte tutuklanır. 6 ay tutuklu kalır. 1959'da Alexis Carrel'den

"Dua"y\ tercüme eder. Üniversiteden başarı ile mezun olur.

1960'da Fransa'ya gönderilir, orada Sosyoloji ve Dinler Tarihi üzerine çalışır. Cezayir Kurtuluş Hareketi'ne aktif olarak katılır. Bu faaliyetlerinden dolayı Paris'te tutuklanır. Bu arada birçok makale, konuşma ve çevirisi değişik dergilerde yayınlanır, sosyoloji ve Dinler Tarihi üzerinde doktora'sını tamamlayarak 1962'de iran'a döner ve sınırda tutuklanır; aylarca hapiste kalır. Hapislik sonrası öğretmenlik ve Meşhed Üniversitesi'nde asistanlık yapar, meşhed, Hüseyniye-i irşad, Tahran Üniversiteleri ile diğer merkezlerde konferanslar vermeye başlar. Hüseyniye-i irşad 1973 Eylül'ünde kapatılır. SAVAK, Şeriati'yi aramaya başlar. Kendisini bulamayınca babasını tutuklar. Bir yıl kadar babası tutuklu kalır. Şeriati teslim olur ve 18 ay hücrede kalır. 1975-77 arası SAVAK'ın takibinden sürekli kaçıp, başkalarının evinde kalarak çalışmalarına devam eder. Sabahlara kadar süren konuşmalar yapar.

16 Mayıs 1977'de Avrupa'ya hicret eder. 30 gün sonra, ingiliz istihbaratı'nın da yardımı ile SAVAK tarafından şehid edilir. 27 Haziran 1977'de Şam'daki Hz. Zeyneb'in türbesinin yanına gömülür. Mekanı Cennet olsun, islam gençliğine büyük hizmetleri olmuştur.

İÇİNDEKİLER

• TAKDİM.....7

•ÖNSÖZ.....15

• KUR'AN'DA HİCRET.....19

• KAVRAM OLARAK HİCRET.....23

• İLK HİCRET.....31

• PEYGAMBER (s.)'E TUZAK KURULUYOR.....45

• TAKİP BAŞLİYOR.....51

• HİCRET YÜRÜYÜŞÜNDE ALİ (kv.).....57

• MEDİNE'YE GİRİŞ.....59

• İLKMESCİD.....65

• İLK İKİ HUTBE.....73

• İLK İSLAM ANAYASASI.....79

TAKDİM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Kulağını ver, dinle.

bak asesbaşı ne diyor:

Bu mahallede bizden bir gönül eri kayboldu,

diyor, derken ansızın biri yolda izini buldu, diyor.

işte al kanlar içinde bir elbise, diyor.

Aşıkların kanı hiç eksilmiyor, unutulmuyor.

Mevlana

tarihte, belki hiçbir uygarlık - şu anda bir kısmımızın istemeden de olsa- alt yapısını oluşturduğumuz Batı uygarlığı kadar insana ve evrene ihanet etmiş değildir. Biz bile - biz, yani Muhammedî olanlar, ya da Muhammedi olduğunu iddia edenler- bu uygarlığın şu veya bu biçimde hizmetinde bulunmakla insanlığa ihanet içindeyiz; varlığa varoluşa ihanet içindeyiz. Ve bu öyle görünüyor ki, bütün bir insanlığı, bütün bir varlığı, varoluşu göğüs kafesimizde, yürek yerimizde sımsıcak duyuncaya kadar da böyle kalacak... Yeryüzüne şöyle bakınız... Orada, insanı aç, sefil ve perişan göreceksiniz... Orada, Doğulu, Uzakdoğulu, Ortadoğulu çocukların kanları üzerine yükseltilen bir 'Rambo' uygarlığı göreceksiniz...

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

TAKDİM

Ya da Darwin, Freud, Marks, Smith... Artık kim iddia edebilir ilahların kuruntuların çocukları olmadığını?

Ve artık söz mü kalır 'Şehadet Kelimesi'nden başka?..

EŞHEDU EN LÂ İLAHE İLLALLAH VE EŞHEDU ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RASULÜHÜ!..

Çağ, yoksul, umutsuz ve onursuz bırakılmış milyarların varlıklarına bir anlam arama çağıdır.

Çağ, milyarların varlıklarını bir anlama kavuşturma çabalarının sergilendiği bir çağdır.

Çağ yaşanmaya değer hayatı, mukadder olan geldiğinde yaşanmış olmaktan pişmanlık duyulmayacak hayatı mutlaka ve mutlaka gerekli kılan bir çağdır.

O halde 'ilk insan gibi', ya da 'Son Peygamber' gibi yerimizden doğrulalım, kalkalım, bize hiç yoktan verilmiş olan ve bizden mutlaka alınacak olan bu hayatı Allah razı olsun diye değerli kılalım, vahye uyduralım...

Bu elbette kolay olmayacaktır. İnsan olmak da öyle... Zorunlu ve tek olanın zorluğuna kolaylığına bırakılmaz. Ama bu, zor da olmayacaktır. Çünkü robotlaşmak da, köleleşmek de insanın fitratına aykırıdır. Çünkü, insan olmak ancak ve ancak "şerefli" olmakla mümkündür...

Ölümün kolay olduğu yerler vardır, yaşamanın zor olduğu yerlerin yanısıra. Ya da, yaşamanın da ölüm gibi bir görev olduğu yerler vardır... Aşkın, inancın ve umudun yaşamak kadar, ölümü de gerekli ve sevimli kıldığı yerler vardır... Ve zamanlar...

Nasıl olsa mukadder olan bir ölümü Şehadete çevirmek... Neden olmasın ki.. Yaşamak bir an değil midir? Ve o an gelmeyecek mi?.. Ve nasıl yaşarsak öylece ölmeyecek miyiz?.. Şehid olmak için Şehidler gibi yaşamak gerek... İslamın şafağı ve Cennet, rengini ve kokusunu Şehitlerin gül yaralarından almaz mı?..

Yeryüzünün her köşesinde toplumların yüreklerini alabildiğine küçültmek ve buna karşı maddi açlıklarını sonu yok ölçülerde büyütmek beşeri sistemlerin sosyal ve kültürel politikaları haline gelmiştir. İnsansız ve imansız teknoloji üretimi, yoksul bırakılmış, onursuz bırakılmış halklara sonu gelmez bir ihtiyaç üretimi haline getirilmiştir. Ve insan cennetten çıkarıldığından bu güne, belki tarihinin hiçbir döneminde bu ölçülerde böyle yapay ihtiyaçlarının zebunu olmamıştır. Oysa o, Cennetin çocuğudur. Birinin ona bunu hatırlatması gerekir. Ve o yüreğini ortaya koymalıdır artık...

İnsan'ın yitirdiği Cennet, onun yitirdiği anlamdan uzakta değil. Efendimiz Uhud'da "Kim bir şehidin yeryüzünde yürüdüğünü görmek isterse Talha bin Ubeydul-lah'a baksın" diye buyurdu.

Bugün, Müslüman dünya bir şaşkınlık içinde... Öyle görünüyor ki bu şaşkınlık kesin tercihlerin bir yaşama biçimi halinde ortaya konamamasından

kaynaklanıyor... Gerçi öneriler yığınla... Ama bin teorinin bir "örnek" etmediğine dikkat edersek bu önerilerin de merhemin zehir olması gibi Müslüman bünyeyi nasıl perişan ettiğini görürüz.

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

İnsan'ın ve insanlığın bir kurtarıcıya ihtiyacı var. Bu, belki dün de böyleydi, yarın da böyle olacak. Son Peygamber'den önce o bekleniyordu. O'ndan sonra da o beklendi ve şimdi de beklenen ve beklenmesi gereken O'ndan başkası değil. Yeryüzü, O'nun önderliğinde daha dün bir inkılap yaşadı Daha dün, bir kere daha yerinden doğruldu insan, ve insanlığımızı teessürle olsa da derinden derine, bir kere daha duyduk.

Görülüyor ki, kardeşler, beklenen bin yıllardır beklediğimiz uğruna Bedir'den, günümüze kadar can verdiğimiz, bin dört yüz yıl öncesinden bizi bekliyor. O, "Yaşayan Kur'an"dır. Ve kurtuluş, ancak ve yalnız O'nunladır. Selâm olsun O'na, âline ve ashabına...

Selam olsun O'nun vârisi olan âlimlere. O âlimler ki kanlarıyla mürekkeplerini Allah rızası için savaş meydanlarında yarıştırırlar...

Kardeşler... Size, bildiğimiz kadarıyla şimdiye kadar Türkçe ile yayınlanmamış bir kitabını sunduğumuz kardeşimiz Doktor Ali Şeriatî, kanı ile kalemini küfre ve cehle eşsiz bir sabır ve direnç ile yorulmaksızın kullanan kardeşlerimizden biri... "Hayat, iman ve cihattır" düsturuyla yaşadı, şehadetle mükâfatlandırıldı. O, İslam inkılabının yapı taşlarından biriydi. Bize, hayatıyla ve şehadetiyle şunu gösterdi ki, kurtuluş için âlim olmakla birlikte şehadeti içten bir özleyişle özlemek gerekir.

Sömürge ülke liderlerinin kendi az bir çıkarları uğruna halklarını ve insanlığı emperyalizme sattıkları "utanç dönemleri"ni yaşadı bizim gibi. Farklı olarak o, şaşkın

değildi. Bir kere yöneldikten sonra, kıblesini ikrar ettikten sonra tereddüte yer vermedi. Allah Teâlâ ondan razı olsun.

O bir yürek adamıydı, yürek adamı... Herkesin paraya, şöhrete, mevkiye ve güce koşturduğu şu "Müslüman!" dünyada o, sürgüne koştu. Bu sürgün onun hicretiydi. Yetmedi, ölüme koştu. Rabb'imiz kendi yolunda ölüme koşanlara nasıl bir hayat bağışlıyor, ap-açık. İşte müslüman hayatın sırrı...

"Şehid tarihin kalbidir." demişti, kalbimizin dip-diri tarihi oldu... Onu, yazık ki şafaktan önce, inkılaptan önce kaybettik diyeceğim ama, hayır..." Allah nurunu tamamlayacaktır" nasıl olsa ve bizler, Müslümanlar artık, ancak şehidlerimizin sayısı kadar kalabalık bir toplum olduğumuzu bilmeliyiz... Allahım, onu şehid olarak kime kazandırdıysan, ona, bizleri de şehid olarak kazandır.

Elinizdeki kitapta, Şehid kardeşimiz hicretten bahsediyor. Bir kavram olarak "hicret'ten ve Efendimizin örnek "Hicret'inden. Onun bütün diğer yorumları Kur'an ve Muhammedî olan hicret yorumuna bakınca geleneksel müslümanlığımızın yetersizliğini derinden hissediyoruz. Demek oluyor ki o, âlimden bekleneni ifa ediyor. Bize efendimizi ve onun örnek çağını net bir biçimde anlatıyor. Böylece anlıyoruz ki, Peygamber ve onun çağı tarih değil, hayattır. O, insanın hayatıyla dile getirmesi gerekendir. Aksi taktirde herhangi bir tarih kültüründen farklı olmayacaktır, ki bunun da bizi küfrün ellerinden kurtaramayacağı açıktır.

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Kardeşler... En azından, geçirdiğimiz yüzyıl şunu iyi göstermiştir ki, Müslümanlar olarak başarısızlığımızın belki tek önemli sebebi, hep yanlış bir yerlerden başlamamızdır... Küfür ideolojilerinin kibirli ideologlarında olduğu gibi maalesef birçok kardeşimiz de problemi, hep başkalarını değiştirmek, başkalarına birşeyler yaptırmak ve bunun doğal sonucu olarak da başkalarından beklemek biçiminde algılamışlardır. Kardeşler, bu, sömürülen ülke aydınlarının emperyalizmle işbirliği değil midir? Son yüz elli yılın Türkiye tarihi bunun en canlı örneklerinden değil mi? Zaten inançlarını, aşk ve umutlarını yüzlerce yıldır bir suç gibi yaşamak zorunda bırakılmış Müslüman halklara sahibine kâr etmeyen teoriler değil, Muhammedî yaşama biçiminin örnekleri gereklidir. Biz

hayatımızı Kur'an'a uydurmadıkça fitneden kurtulmuş olamayız. Kardeşler, değişmesi ve değiştirilmesi gereken bizlerden başkası değil, unutulmasın ki bir öğretici herşeyden önce iyi bir öğrencidir. Birinin ölmesi gerekiyorsa, o bizden başka kim olabilir?..

Kardeşler.. Nebevi metodu, Efendimizi, yani "Yaşayan Kur'an"ı iyi bilmemiz gerek... O'nu bir tarih olarak değil, bir hayat, bizim hayatımız olarak bilmek gerek. İslamın inkılabı böyle gerçekleşti... Şehid kardeşimiz Şeriati bu inkılabın verdiği şehitlerden yalnızca bir tanesi... Şu küfür dünyasında (küfrün hakimiyet kurduğu dünyada) İslam, mutlaka ve mutlaka şehadeti ve şehitleri gerektirir. Hayatları şehidler gibi olmayanların ölümleri şehidler gibi nasıl olur?..

TAKDİM

Şehidlerin ardından ağlanmaz... Onların ardından gidilir. Biz de ağlamayacağız... Rabb'imiz "bizi doğru yola ilet, kendilerine ni'met verdiklerinin yoluna. Gazaba uğrayanların ve sapıklarınkine değil."

Muhammed Emin Alper

ONSOZ

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

Hamd alemlerin Rabbı olan Allah'a, selat ve selam
O'nun Rasulüne, ashabına ve O'nun izinden gidenlere olsun.

tarih her zaman kafirlerin, zalimlerin ve sömürgecilerin dünyaya hakim olduğuna şahitlik yapmaz. Bazen de mazlumların, mustazafların zalimleri ve kafirleri nasıl cehenneme yolladıklarına, insanlara şeref ve onurlarını nasıl iade ettiklerine şahit olur.

"Zulmetmekte olanlar, yakında nasıl bir inkılaba uğrayıp devrileceklerini bileceklerdir." (Şuara: 227)

Yakın tarihte dünyanın akıl erdiremediği, fakat mazlumların kanları ve gözyaşlarıyla kalbi sökülmüş çağın yüzakı bir İslam İnkılabı gerçekleşmiştir. Bu inkılap Hz. Peygamber (sav)'in önderliğinde gerçekleşen ikinci İslam İnkılabıdır.

Kur'an'ın bireysel ve toplumsal değişmelere ait yasalarına uygun olarak gerçekleşen bu inkılabın temel dinamikleri üzerinde ciddi ciddi durmamız gerekmektedir.

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Çağımızın yüzakı İslam İnkılabının önderlerinden biri de şüphesiz Şehid Dr. Ali ŞERİATİ'dir. Şeriati'nin HİCRET konulu kitabını sunmaktan büyük bir haz duymaktayız. Çünkü bizim ciddi manada bir hicrete ihtiyacımız vardır.

Hicret, "Bir kavim kendi nefsindekini değiştirmedikçe Allah onların durumlarını değiştirmez." (Rad: 11) yasasına uygun yapılan bir mücadeleye başlamaktır.

Hicret, ilk önce nefislerimizdeki her türlü gayri İslamî anlayış ve duygulardan arınmak, amellerimize yerleşen gayri İslamî davranış ve alışkanlıkları terketmektir.

Hicret, evrensel düşünmeyi bilmektir. İslamın bir coğrafyanın, bir içkin, bir mezhebin ve bir ülkenin malı değil, bütün bir insanlığın malı olduğuna inanmaktır.

Hicret, insanın en çok sevdiği fakat Allah'ın dininin yaşanmasına engel olduğu zaman vatanın, milletin, ailenin, sosyal sınıfın, makam ve mevkinin Allah'ın dinine hizmet etmek için terk edilmesidir.

Hicret, bir kaçış değildir. Kafirlere ve zalimlere ter-kedilen haklarımızı geri almak, mücadelenin şartlarını yaşanır hale getirmek için hazırlanmaktır. Yani, geri dönüş ve hesap sorma eylemidir hicret.

Allah'ın mü'minlere verdiği bu nimetleri ve toprak parçasını hiç bir kafirin ve zalimin gasbetmeye hakkı yoktur. Mü'minlerin vatanı düşüncelerinin hakim olduğu yerdir. Ama kafirlerin de müslümanları Allah'ın arzından sürgün etmeye hiç de hakları yoktur. Bugün İslam dünyasının bütün zengin kaynakları kafirler ve za-

limler tarafından işgal edilmiş ve bu nimetler talan edilmekte. Mü'minler ise bu

kafirlere kul ve köle olarak fak-ru zaruret içinde yaşamaktalar. İşte Hicret bu zilletin ve zulmün farkına varıp kafirlerden hesap sormaya yemin ederek harekete geçmektedir.

Hicretten maksadımız yaşadığımız mekanları bırakıp bir yerlere gitmek değildir. Böylesi bir tavrın hicretin gerçek manasıyla bir ilişkisi yoktur.

Hicretin tabii sonucu olan inkılabın ilk ve önemli olan şartı hicreti tanımaktır. Toplumla tanışmak, topluma tevhid inancının yeniden götürülmesidir. İşte, bizim ilk önce hicreti bu manada anlamamız gerekiyor ki sahih bir İslam toplumuna sahip olalım.

Allah'ın selamı üzerinize olsun:

İhtar Yayıncılık

KUR'AN'DA HİCRET

Onlar ki inandılar, göç ettiler. Allah yolunda savaştılar. İşte onlar, Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. (Bakara: 218)

Allah yolunda göç eden kimse, yeryüzünde gidecek çok yer ve bolluk bulur. Kim Allah ve elçisi için göç etmek amacıyla evinden çıkar da kendisine ölüm yetişmezse, onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah, bağışlayandır, esirgeyendir. (Nisa: 100)

Onlar ki inandılar, hicret ettiler; Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaştılar ve onlar ki (yurtlarına göçenleri) barındırdılar ve yardım ettiler. İşte onlar, birbirlerinin velisi (dostu, koruyucusu)dirler. (Enfal: 72)

Ey inanan kullarım, benim arzım geniştir, bana kulluk edin. (Eğer bir şehirde bana kulluk etmeniz mümkün

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

değilse, bana rahatça kulluk edeceğiniz bir şehre göçün) (Ankebut: 56)

İnanan, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşanların, Allah katında dereceleri daha büyüktür. İşte kurtuluşa erenler onlardır.

Rableri onlara, kendisinden bir rahmet, rızâ ve sürekli kalacakları nimeti bol

cennetleri müjdeler.

Orada ebedi kalacaklardır. Allah, işte büyük mükâfat onun yanındadır. (Tevbe: 20/22)

Rab'leri onlara karşılık verdi: "Ben, sizden erkek kadın, hiçbir çalışanın işini zayi etmeyeceğim. Hep birbirinizdensiniz. Göç edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda işkence edilenler, vuruşanlar ve öldürülenler... Elbette onların kötülüklerini örteceğim ve onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacağım. (Yaptıklarına) Allah katında bir karşılık olarak (onlara bu nimetleri vereceğim). Karşılıkların en güzeli Allah katındadır. (Al-i imran: 195)

Onlar ki inandılar, hicret ettiler. Allah yolunda savaştılar ve onlar ki (göç edip gelen mü'minleri) barındırdılar ve (onlara) yardım ettiler. İşte gerçek mü'minler onlardır. Onlar için bağış ve bol rızık vardır.

Onlar ki sonradan inandılar, hicret ettiler, sizinle beraber savaştılar; işte onlar da sizdendir. Rahim sahipleri (kan akrabaları), Allah'ın kitabına göre birbirlerine daha yakındırlar. Allah herşeyi bilir, (Enfal: 74-75)

Kendilerine zulmedildikten sonra Allah uğrunda göç edenleri, dünyaya güzelce yerleştireceğiz. (Onlara vere-

ceğimiz) ahiret mükâfatı ise daha büyüktür. Keşke bilseler.'(Nahl:41)

{Tarafımdan) De ki: Ey inanan kullarım, Rabbinizden korkun. Bu dünya hayatında güzel davrananlara güzellik var. Allah'ın yeri geniştir. (Bir yerde ibadet ve itaatini yapamayan inancına göre yaşamayan kimse bunu yapabileceği başka bir yere göçebilir). Ancak sabredenlere mükafatları hesapsız ödenecektir. (Zümer-10)

Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek çok yer ve bolluk bulur. Kim Allah ve Elçisi için gö-çetmek maksadıyla evinden çıkar da kendisine ölüm yetişirse mükafatı Allah'a düşer. Allah bağışlayandır, esirgeyendir. (Nisa-100)

İnkar edenler seni tutup bağlamaları, öldürmeleri ya da yurtlarından çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da onlara

tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en iyisidir. (O kendisine tuzak kuranların tuzaklarını başlarına geçirir, (Enfal- 30)

Eğer siz o (Elçimiz Muhammed)'e yardım etmezseniz iyi bilin ki; Allah ona yardım etmişti: Hani yalnız iki kişiden biri olduğu halde inkar edenler kendisini (Mekke'den) çıkardıkları sırada ikisi mağarada iken arkadaşına üzülme Allah bizimle beraberdir diyordu. (İşte o zaman) Allah ona (yardım etti). Üzerine sekine (huzur ve güven duygusunu, indirdi ve onu sizin görmediğiniz askerlerle destekledi. İnanmayanların sözünü alçalttı. Yüce olan yalnız Allah'ın sözüdür. Allah daima üstündür. Hüküm ve hikmet sahibidir. (Tevbe-40)

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Allah yolunda göç edip sonra öldürülen veya ölenlere gelince Allah onları en güzel bir rızıkla bekleyecektir. Doğrusu Allah, rızık verenlerin en iyisidir. Onları memnun olacakları bir yere sokacaktır. (Orada gözün görmediği, kulağın işitmediği, insanın hatırına gelmeyen nimetler bulacaklardır.) Doğrusu Allah, bilendir, hakimdir. (Hacc: 58-59)

Düşünün ki bir zaman siz azdınız. Yeryüzünde hırpalanıyordunuz. İnsanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz. Allah, sizi barındırdı, sizi yardımıyla destekledi, sizi güzel şeylerle besledi ki şükredesiniz. (Enfal: 26)

Size ne oldu ki Allah yolunda ve "Rabbimiz bizi şu, halkı zalim kentten çıkar, bize katından bir koruyucu ver, bize katından bir yardımcı ver." diyen zayıf erkek, kadın ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz? (Nisa: 75)

Nefislerine yazık eden kimselere, canlarını alırken melekler "Ne işle idiniz (dininiz için ne yapıyordunuz)" dediler. (Bunlar): "Biz yeryüzünde aciz düşürülmüştük." diye cevap verdiler. Melekler dediler ki: "Peki, Allah'ın yeri geniş değilmiydi ki onda göç edip gönlünüzce yaşayabileceğiniz bir yere gid)eydiniz?" İşte onların durağı cehennemdir, ne kötü bir gidiş yeridir orası! Yalnız hiçbir çareye gücü yetmeyen ve göç için yol bulamayan, gerçekten zayıf erkekler, kadınlar ve çocuklar hariç

Çünkü Allah'ın onları affetmesi umulur. Allah, çok affeden, çok bağışlayandır.

(Nisa: 97-99)

İnsan dünyayı hiçbir zaman Coğrafya ilminin söz ettiği biçimde ve ölçüde göremez. Kişinin dünya görüşü üyesi bulunduğu toplumun maddi ve manevi ölçülerine bağlıdır. Yeryüzü bir ferdin gözünde, içinde yaşadığı kentin (Medine'nin) değişmesi ölçüsünde değişebilir ancak. Hatta denebilir ki ferdin sahip olduğu zihinsel biçim, onun sahip olduğu dört sınıfsal dalıyla da aynı tip, aynı ölçü ve benzerliktedir. (Toplum, doğa, tarih ve nefsin sosyolojik konumu, ferdin dört sınıfsal dalını belirler.) Yani bir bakıma dış dünya ferdin gözünde, kendi toplumundan ve kendi sınıfından yansıyan olaylar ve görüntülerden oluşmuş bir biçimdir. Dış dünya, toplumbilim dilinde zihniyet ve bireyin süjesinin (görünmeyenin), gerçeklik ve bireyin objesini (görünenini) kendi

üzerinde yontup renklendiren bir ressam ve bir heykeltıraştır.

Bergson'un deyimiyle, dış dünya, 'kapalı toplum'da1 yaşamakta olan bir ferdin gözünde sınırlı, küçük, durgun bir dünyadır. Bunun aksine, 'açık top-lum'a2 bağlı olan bir fert ise aynı dünyayı sınırsız ve sürekli değişim içinde görür. Birincisi için yeryüzü, memleketinden biraz daha büyük bir toprak parçasıdır. Gökyüzü ise, ona her taraftan kapalı olan, çok yakın ufuklarında yerle bağlantılı, kümbetleri andıran durgun ve donuk bir çatıdır. Kaf Dağı, varlık âleminin sınırı, Cabulsa ve Cabulka(2) ise varlık âleminin uzanabildiği en son noktalardır. Meselâ yeryüzüne Arap yarımadasından bakacak olsa görecektir ki, o mâmur yerden (Arap yarımadasından) başka mâmur yer yoktur. Evet, kapalı bir top-

(1) Kapalı Toplum/Din ve Açık toplum/Din kavramları Fransız Filozof Henry Bergson'a aittir. Kapalı toplum veya din şudur: İnanç, amel, gelenek ve görenek kalesinde kişinin düşünceleri tutsak durumundadır. Bundan dolayı da devamlı durgun haldedir. Asırlar geçse de gene durgun ve hareketsiz kalır. Bir değişim göstermez. Bunun tersi olan Açık toplum veya din ise şudur: İnanç, amel,

gelenek ve görenekler kalesinin kapıları kırılmıştır. Bunlar diğer toplum ve dinlere açıktır. Bu durum onun değiştiğini, genişleyip zenginleştiğini gösterir. Böylece sürekli bir olgunluğa gider. Yahudi kavmi ve dini kapalı toplum veya dine örnektir. İslam dini ve hicretin ikinci, üçüncü ve dördüncü asırlarındaki islam toplumu da açık toplum veya dine örnektir. Habeşistan Hıristiyanlığı kapalı toplum ve dine, Batı Avrupa Hıristiyanlığı ise açık toplum ve dine örnektir.

(2) Cabulsa ve Cabulka, biri doğuda, diğeri batıda olduğu düşünülen efsanevi şehirler.

lumda âlem kişisel, basit, çok küçük ve hareketsiz bir 'çatı'dır. Ve onun çok yakın olan sınırlarının ötesinde -ki bu sınırlar vatan sınırlarından birazcık daha uzaktır-yokluk, mutlak gizlilik ve karanlıktan başka birşey yoktur.

Toplum biçimlerden oluşur. Ferdin hak, âdet, gelenek ve görenekleri toplumu oluşturur. Din ise 'gökten inmiş olan' değişiklik kabul etmez, 'niçin' ve 'nasıl'ı olmayan, cebrî, katı kurallı, akıl ve mantıktan uzak, sebep-sonuç ilişkisine önem vermeyen, kendisine bağlı kişilerin ruhsal yapılarına göre biçimlenen ve tek bir 'biçim'i ve 'seviyesi' olan inanç ve âmeller bütünüdür. Körükörüne bir bağlılıktır. (Bir ölçüde doğru olan) Durk-heim'ın deyimiyle 'Din, toplumun genel ruhunun dış görünüşü ve büyütülmüşüdür'.

Toplumbilim araştırmalarında, özellikle medeniyetlerin, toplumların ve dinlerin başlangıçlarından günümüze uzanan tarih hikâyelerinde görülen odur ki insanın -gerek birey gerek toplum olarak- 'yer'e bağlılığının temel esası din ve dünya görüşüdür. Toplumbilim bu esasın doğruluğunu toplumsal sınıflar üzerinde de göstermiştir. Çiftçi sınıfı, toplumsal sınıfların en donuk, en hareketsiz olanıdır. Bergson'un deyimiyle toplumsal sınıfların en 'bağlı' olanıdır. İnsan-yer ilişkisini, bu ilişkinin ruhbilim ve toplumbilimdeki yerini dikkatlice inceleyen ve ruhbilim konusunda söz sahibi olan araştırmacı Holbach bunun sebebini sağlam ve sabit bir ilişkiye bağlamaktadır. Ona göre bu sınıf yer ile (zemin ile, toprak ile) vardır

ve yer onun varlığının gereği olmuştur.

• 25 •

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Hattâ yer çiftçinin tek dostu, ezelî ebedî mekânı ve manevî mirasının sahibi olarak görünür. Çiftçi, toprağa bağlılığını ilâhî ve dini bir bağlılık olarak algılar. Yer onun için refah ve huzurdur. O yaptığı tarımı, manevi ve beşeri kişiliğiyle, ailesiyle, inançlarıyla, ahlâkî ve toplumsal temelleriyle bir olarak görür. Bu durumun dilbilime yansımalarından biri şudur: Çiftçileri adlandırmak için genel olarak yer'in değişik biçimleri kullanılır. Göçebe isimleri yer ile değil, daha çok hareket ile ilintilidir. (Anadolu'da göçebelere neredeyse tamamen Yörük denmesi ve bu kelimenin 'yürü' fiiliyle aynı kökten olması müellifi haklı gösteriyor.) Bütün bunlardan sonra denilebilir ki şu veya bu biçimde hareket imkânı tanımayan mekân, toplumu veya ferdi bağlar, donuklaştırır, hareketten alıkoyar. Böylece o toplum veya fert ilerlemekten, yükselmekten, değişip gelişmekten ve genişlemekten yoksun kalır. Bunun doğal sonucu olarak da düşünce, duygu, akıl, ilim, sanat, kültür, din ve dünya görüşü donar, canlılığını yitirir ve ölüme hüküm giyer. Veya kendisiyle ilişkiye giren hareketli, dışa açık bir din, kültür ve toplumun içinde eriyip yok olur.3 Batı toplumu ortaçağın kapalı kafesi içinde Avru-

(3) Bana göre Yunanlıların gerilemesi ve onların hasta Rum toplumundaki çöküşü 'site'lerin kapalı kalelerinde mahsur kalmaları ve dış âlemle bağlarının kopuk oluşudur. Her yabancıyı Berberî olarak nitelemeleridir. (Barbar kelimesi buradan kaynaklanıyor. Nihayet Batı dillerinde yabancı ve vahşi anlamını kazanıyor. Cahili Arapların kendilerinden olmayan bütün kavimlere 'Acem' demeleri gibi. Bunun delillerinden biri de onların kıt düşünceleridir. Dinî ve felsefî potansiyellerinin kendilerine has

• 26 •

KAVRAM OLARAK HİCRET

pa'yı âlemin merkezi olarak görüyor. Katolik mezhebini de âlemin dini sayıyordu. Ona göre yeryüzü insanlığı 'dik vücutlu, geniş tırnaklı, çamur derili,

çıplak, pazara gidip eve dönen iki ayaklı bir hayvan'dı. Belirli olan, beyaz derili, mavi gözlü, sarı saçlı... ötesi kâfiristan... biraz gizemli, şaşırtıcı bir şey... Ona göre âlemin doğusu Cenova... Ve Venezüella'dan ötesi tam bir efsane. Âlemin batısı Lizbon.. Ötesi yokluğun sımsıkı kucağında ve meçhul... Avrupalının kapalı kapılar ardındaki yüzlerce yıllık uykusu bu düşüncelerinden kaynaklanıyordu. Haçlı savaşları4 bu kendi içine mahkum kalenin kapılarını doğuya açıncaya kadar bu böyle devam etti. Kendinden başka bir din görmemiş olan Hıristiyanlık gözünü İslama açınca Batı kafesinden milyonlarca insan dökülüverdi. Ve bu insanlar âlemlerin ötesinde başka bir dünyanın, başka toplumların var olduğunu gördüler. Binlerce perde kalktı gözlerinin önünden ve yepyeni ufuklar belirdi. Dünya, gerçek boyutlarına yaklaştı. 'Biz'den başka 'başkaları'nı, 'yalnızca burası'ndan başka 'başka yerler'i gördüler, tanıdılar. Öteleri bilinmez kaleler çıktı önlerine. Ve dünya görülmesi gereken bir alan olarak açılıverdi önlerinde birden bire. Sarsılmaz imanolmasıyla varoluşun anlamsal ve evrensel yönünü kaçırdılar. Sonuçta kendilerini halihazırda var olan geniş, açık ve büyük bir dinin kolları arasına bıraktılar. Susuzluklarını Kızıldeniz sahillerindeki Hıristiyanlıktan giderdiler.

(4) Hans Portoz Avrupa'nın uyanışını, keşifler, ıslahatlar dönemini, Rönesans ve bütün bir Batı uygarlığını Haçlı seferlerine bağlıyor.

lar sarsıldı, kopmaz sanılan bağlar koptu. Sayısız kalıplar kırıldı ve hareket başladı. Toplumbilim diliyle söylemek gerekirse, 'toplumsal zaman'ı gösteren, bin yıl önce 395(5) rakamı üzerinde donup kalmış olan saatin akrebi harekete geçti ve günden güne hız kazandı.

Beyaz adam, yeryüzünü tanıma isteğini Haçlı seferleriyle kazandı. Bu geniş ve hareketli dünya Batının cesur ve araştırmacı insanlarını yeni yerleşim bölgeleri tanımaya, yeni yollar aramaya sevketti. 15. ve 16. yüzyıllarda büyük dünya seferlerinin, coğrafi keşiflerin, yeni deniz ve kara yollarının sebebi buydu. Artık efsanevi Asya'nın gizemli Afrika'nın ve zengin Amerika'nın keşfi, dünya

görüşünün genişletilip uygarlığının bu temellere oturtulması kaçınılmazdır.

Gerek tarihçiler gerek toplumbilimciler her zaman şunu iddia etmişlerdi: Haçlı seferleri (yani bir grup Batılının doğuya hicreti), coğrafi keşifler ve dünya turları (yani Asya, Afrika ve Amerika'ya hicret) Avrupa'nın uyanmasının, harekete geçmesinin ve bugünkü Batı medeniyetinin ilk ve temel esasıdır.6 Bu durum, hicret esası üzerine kurulmuş olan bugünkü

(5) Bu tarih Ortaçağın başlangıcını ve 1453 İstanbul'un Müslümanlar tarafından fethi de Ortaçağın sonu kabul ediliyor.

(6) Doğu ve Batı'nın en büyük medeniyetini oluşturan yarı vahşi, Arya kavimlerinin güneye ve batıya doğru hicret etmeleri, Sümer, Babil, Akad ve Aram sülalerinin büyük uygarlıkların kurulmasına sebep olmaları, Sami kavminin Beynelnehreyn (iki ırmak arası-Mezopotamya), Mısır ve Kuzey Afrika'ya hicret edişleri, israiloğullarının Mısır'dan Filistin'e hicretleri, Berberilerin batıya ve doğuya hicretleri; Frenklerin, Hunların, Slavların, İngiliz ve Saksonların... Avrupa'ya hicretleri şu gerçeği gösterir: Bedevî kabile toplumlarının merkezi ve büyük toplumlar haline geçişinin temeli hicret eylemidir.

Amerika'nın uygarlığında daha açık bir biçimde görülmektedir. Avrupa'nın maceracı insanları kendi ülkelerini terkedip yeni kıtalara hicret etmekle bugünkü büyük ve ileri toplumun temelini atmışlardır. Üstelik bu insanlar ülkelerinde kalacak olsalardı, ya katil, ya da soyguncu olacaklardı

İnsanlık tarihindeki kapalı ve açık dinlerin, kapalı ve açık toplum ve uygarlıkların incelenmesi şu gerçeği ortaya çıkarmaktadır ki, hicret fert veya toplumun yer'e bağımlılığını koparır, onu (fert veya toplumu) bağımlılıktan kurtarır. Hicret, insan ve toplumun dünya görüşünü değiştirir ve sonuçta da dinsel, fikirsel, duygusal donukluğu ve gerilemeyi iptal eder, toplumsal çürümeyi önler. Topyekün bir hareket ve toplumsal bir diriliş sebebi olan hicret, insanı, içinde bulunduğu dört donuk unsurdan (Tarih, toplum, tabiat ve ten) kurtararak yüce ve kâmil makamlara ulaştırır.

Her uygarlığın ardında bir hicret vardır. Araştırıp incelediğimizde görürüz ki her büyük toplumun ardında mutlaka bir hicret vardır. Hicret, Kur'an'da ve Peygamber (s)'in hayatında tarihi bir olaydan çok farklı bir olaydır. İslamda Hicret'in konumuna bakacak olursak göreceğiz ki, o büyük ve toplumsal bir esastır.

29

İLK HİCRET

müslümanların Habeşistan'a ilk hicreti Peygamber (s)'in emriyle oldu. Mekke şehrini ortasında bir esir gibi tutan ovada sakin bir hayat sürdüren bir grup Arap, ilk kez kabilelerinden ve ülkelerinden ayrılıyordu. Sadece bu da değil. Bunlar ilk kez grup halindeki bir muhaceretle yabancı bir ülkeye uzanıyor, denizleri aşıyor, bir başka kıtaya ayak basıyorlar, ırkı, dini, toplumsal hayatı, siyasi otorite biçimi farklı bir ülkede yaşamayı seçmiş oluyorlardı.

Medine'ye hicretten önce Birinci ve İkinci Akabe görüşmelerinde İslami Hareketin lideri yani Peygamber (a.s.) ile İslam cemaatı yani müminler arasında yapılan görüşmelerde genel olarak şu hususlar üzerinde anlaşma yapılmıştır.

• 31 •

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

"Bollukta, rahatlıkta olduğu gibi sıkıntı anlarında sevinçte de Hz. Peygamber (a.s.)'a itaat etmek esastır. Peygamber herkesin nefsi üzerinde tutulacak, hiç kimse ona muhalefette bulunmayacak. Hiç bir kınayıcının kınamasından korkulmayacak.

Kesinlikle Allah'a şirk koşulmayacak, hırsızlık ve zina yapılmayacak. Çocuklar öldürülmeyecek. Kimseye iftirada bulunulmayacak. İyi işlerde Hz. Peygambere karşı gelinmeyecek. Peygamber'in harb ettiğiyle harp, barış yaptığı kimseyle barış halinde olunacaktır." Konuya işaret eden ayet-i kerime şöyledir: "Sana biat edenler (İslam uğrunda ölünceye kadar savaşmak üzere sana söz verenler) gerçekte Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur. Ve kim Allah'a verdiği sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükâfat verecektir." (Fetih suresi, 10- Çev)

Sonra, Medine'ye büyük hicret başlıyor. Bu hicretle Medine, hem kapalı

kapılarını dışa açıyor, hem de Kureyş muhacirlerini yeni bir toplumla, yeni şartlar ve mekânlarla tanıştırıyordu. Medine'de Peygamber (s)'in takındığı siyaset, sadece etki alanını genişletmek, elçilerin Medine'ye rahatça gidiş gelişleri, İran, Anadolu, Mısır, Yemen ve benzeri yerlerle ilişki kurmak değildir. Hattâ İslam Peygamberi (s)'nin, Arap kabile toplumunun kapalı dünya görüşünü yaymaya çalıştığı, hiç de iddia edilir cinsten değildir. Aksine, son derece açıktır ki Peygamber (s)'in sözlerinde ve Kur'an'ın ayetlerinde 'muhaceret',

özellikle de bunun fikrî ve itikadî biçimi, değerli ve kutsal bir esas olarak, hattâ, 'insanî bir zorunluluk' olarak açıklanmıştır:

"Onlar ki inandılar, hicret ettiler. Allah yolunda savaştılar; işte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir." (Bakara-218)

Burada 'doğru yol'daki 'muhacir'i 'mücahid' konumunda saymakla kalınmamakta, daha da öteye gidilmektedir. Kur'an dilinde, kelime veya kavramlarının öncelik- sonralıklarının önem taşıdıkları bilinen bir gerçektir. Bu âyette 'muhacir' 'mü'min'den hemen sonra, araya bir şey konulmadan ve 'mücahid'den önce zikredilmektedir. Bu durum boşuna ve tesadüfî değildir.

"Hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda işkenceye maruz kalanlar, vuruşanlar ve öldürülenler... Elbette onların kötülüklerini örteceğim. Ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacağım, (yaptıklarına) Allah katında bir karşılık olarak (bu nimetleri vereceğim). Karşılıkların en güzeli Allah katındadır." (Al-i İm-ran-195)

Bu kısa âyet açık bir biçimde zulme maruz kalanlar için hicret etmeyi hayat yolunda daha iyi bir esas olarak zikrediyor. Yine bu âyette hicret, nimetlerden yararlanmada önemli bir esas olarak zikrediliyor. Nahl-41 'de ise dünya nimetlerinden daha fazlasıyla yararlanma sonucunu getiren bir esastır hicret:

"Kendilerine zulmedildikten sonra Allah uğrunda hicret edenleri dünyada güzelce yerleştireceğiz. (Onlara

vereceğimiz) Ahiret mükâfatı ise daha büyüktür. Keşke bilseler."(Nahl-41)

Bir de şu âyete bakınız. Ten sevgisi, toplumsal yaşantı, dar bir siyasi görüş ve her türlü zaaf sebebiyle kendilerini zillete düşürenlere, zulüm, baskı ve fesat altında canlarını sessizce teslim edenlere, zahmete ve sıkıntıya kapanmayanlara bir mesajdır:

"Nefislerine yazık eden kimselere, canlarını alırken melekler, 'ne işte idiniz?' dediler. (Bunlar:) 'Biz yeryüzünde âciz düşürülmüş idik' diye cevap verdiler. Melekler dediler ki 'Peki, Allah'ın arzı geniş değil miydi ki? Onda hicret edip gönlünüzce yaşayabileceğiniz bir yere gid)eydiniz.' İşte onların durağı cehennemdir. Ne kötü bir gidiş yeridir orası. Yalnız hiç bir çareye gücü yetmeyen ve hicret için yol bulamayan, gerçekten zayıf erkekler, kadınlar ve çocuklar hariç. Çünkü Allah'ın bunları affetmesi umulur. Allah çok affeden, çok bağışlayandır. Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek çok yer bulur, bolluk bulur. Kim Allah ve resulü için hicret etmek amacıyla evinden çıkar da kendisine ölüm yetişirse, onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah bağışlayandır, esirgeyendir." (Nisa-97-100)

Burada, hak ve özgürlüğün, daima alçak çatılar altında, kapalı kapılar ve yenilgi kabul etmez kaleler ardında tutsak edildiğini ve yok edildiğini söylemek mümkün değildir. Burada, Allah Tealâ gönlünde iman ateşi tutuşan ve omuzlarında bir risaletin ağırlığını duyan insana, sanki şöyle emir buyurmaktadır: Allah'a yöneldin;

evini terket. Kaç. Benim zorluklarla doğduğum yerde ölünemez. Nerede özgürce yaşayabiliyorsan evin, ailen, şehrin ve kavmin oradadır. İmanın özgürce yaşayabileceğin yerdedir. Zulüm ve baskının olduğu yerde, gerçeğin köleleştirildiği yerde kalma. Zira kara ve deniz geniştir ve insanı çoktur. Canlarını, mallarını, rahatlarını korumak amacıyla teslim olup orada kalanlar kendilerine zulmetmişlerdir. Canını, malını ve rahatını kazanıp korumak

amacıyla imanlarını ve özgürlüklerini satmış oldukları için mahrum kalacaklardır. Bunun aksini yapanlar, yani Allah yolunda herşeyden vazgeçenler, hicret ile kaybettiklerinden kat kat fazlasını, hicret ile elde edeceklerdir. Tarih de bunu göstermiyor mu?

Kur'an'da, 'muhaceret' ve 'darb-ı fi'l ard: yurdundan çıkma veya çıkarılma' gibi ifadelerin kullanıldığı yerlerde açıkça görüyoruz ki Kur'an, doğum yerinin, kavim, yurt ya da toplumun terkedilmesiyle şunları istemektedir:

1- insanın (mü'minin) özgürlük ve şerefinin korunması. (Ashab-ı Kehf in yaşadığı hicret. İlk Müslümanlardan bir kısmının Habeşistan'a hicretleri.)

2- Bulunulan yerdeki zalim ve zorba toplumsal veya siyasal otoritelere karşı daha iyi bir mücadele için daha uygun ve daha yeni imkânların elde edilmesi. Bir başka deyişle, özgür bir dönüş için hicret. (Musa'nın hicreti, Mekke'den Medine'ye hicret.)

3- Her Müslümanın görevli olduğu bütün insan topluluklarının, bütün halkların ve bütün milletlerin uyanışı, özgürlüğü ve mutluluğu için, tebliğ. Yine bu sorumluluğun gereği olarak dünyevî ve insanî bir risaletin başlatılması için hicret. (Öğretmenlerin yalnız ve yalnız bu sorumluluk ile kentlerinden ve yurtlarından ayrılmaları)

4- Yeryüzündeki bilimsel, ya da teknolojik gelişmeleri araştırıp tanımak amacıyla yapılan hicret. Kur'an'ın derin ve kapsamlı deyimiyle 'afak ve enfüs'ün dolaşılması. Tabiî bilimlerin, özellikle de coğrafya, iktisat, jeoloji, botanik, klimatoloji gibi bilimlerin tanınması. Kavim, soy, ırk, ümmet ve toplumların tanınması. Toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşama biçimlerinin tanınması. Gelenek, görenek, inanç, düşünce, din gibi konuların, her yönüyle insanî bilimlerin, etnoloji, antropoloji, sosyoloji gibi ilimlerin tanınması. Bu da kısır 'Aristovari' bir üslupla değil, yeni ve bilimsel bir üslupla, gözlem, deney ve araştırmayla olur. Oturup da 'görünen'le 'yüzeysel mantık'la, 'aklın ispatlaması'yla tabiat olaylarını ve hayat şartlarını tanımaya kalkışmak abes olsa

gerektir. Hayat'ı yerinde tanımak gerekir. 'Cem'i ve mani'in tarifi' diri olanı öğrenmeye yetmez. Gidip gezmek, dolaşarak öğrenmek, düşünmek ve fikretmek gerekir. Tarih, tarih felsefesi veya geçmiş çağ toplum ve uygarlıklarının doğuş, yükseliş, gerileyiş, ve ölüm sebeplerinin sınıflandırılıp incelenmesi Kur'an'da duyusal ve görsel ilimler olarak zikredilirler. Ne yazık

ki büyük tarihçiler bu konuları, halâ sanat, felsefe veya edebiyat saymaktalar. Ve böylece de konuyu soyut, zihinsel ve mantıksal bir oyuna çevirmekteler. Bir bakıma, Bacon, Descartes, Nevvton veya Galile tabii bilimsel için hangi üslubu kullanıyorsa, Kur'an aynı üslubu tarih için -ki tarihle müsbet bilimlerin arasında henüz uzun bir mesafe vardır- kullanıyor. Kur'an bir yandan tarihi ön plana çıkarırken diğer yandan da ilim için hicret etmeyi dini bir hüküm olarak vazediyor^:

"Yeryüzünde hiç gezmediler mi ki kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler?" (Yusuf-109)

"Yeryüzünde dolaşın da yalanlayıcıların sonunun nasıl olduğunu görün" (Al-i İmran-137)

Kur'an'da, düşünülmesi gereken ve 'hicret' kelimesinin anlamına son derece genişlik ve derinlik veren bir

(1) Kur'an'ın ilim ve araştırma konusundaki üslubunu, tarihin Kur'an'daki değerini, tarihî olayların nasıl sonuçlandığını, tarihin toplumbilimdeki yerini tanımak ve siyasî-toplumsal mesele ve şartları inceleyip tahlil edebilmek için Kur'an kıssaları Kur'anî bakış açısıyla derinlemesine incelenmelidir. Bir tarihçi ve toplumbilimci gözünde Rûm sûresi bu açıdan parlak bir örnektir. Bu sûre Rumların iranlılara karşı muzaffer olacaklarını önceden bildiriyordu. Bu öngörüşün şaşırtıcılığının etkisi altında da 'istikbâli, gerçekleşmiş bir biçimde sunuyor. Müfessirler, Kur'an'ın bu 'gaybî' yönü üzerinde çokça durmuşlar, ancak çok daha derin olan yönünü görmemişlerdir. Kur'an'ın görüşü, bu sûrede baştanbaşa apaçık ve derin olan ilmî meselelere de uygulanmalıdır. Etnoloji ve

antropolojiden beslenen yeni toplumbilim, tarih ve toplumbilimin de bir "hicret'e ne kadar muhtaç olduğunu göstermektedir.

özellik de bu kelimenin genel ve mutlak anlamda kullanılmasıdır. Bu, aynı zamanda Peygamber(s)'in bilinen hicretini de (-ki biz hicretin aslı veya hicretin hükmü demeyi daha çok tercih ederiz) ifade etmektedir. Hicret kelimesinin anlam derecesi öyle yücelmiş, öyle genişlemiştir ki, kelime yeryüzünde bir yerden bir yere gitmekten çok ötede anlamlar kazanmıştır. Ruhun, fikrî ve ahlâkî her türlü inkılâbı bu kelime ile ifadesini bulmaktadır.2 Bizim, çok zengin ve derin bir anlam taşıyan 'hicret' üzerinde durmamızın sebebi budur. Anlamak, halinin ifade ettiği anlamda ilerlendikçe, 'hicret' daha iyi anlaşılacaktır.

Kur'anî bir Müslüman (İslamı doğrudan doğruya kitap ve Sünnet'ten öğrenmeye çalışan geleneksel İslam ile yetinmeyen Müslüman) imandan hemen sonra, hattâ bazan da cihattan önce kendini büyük bir esasla kesin bir emirle karşı karşıya bulur: İç ve dış âlemden hicret. Toprağa ve ruhun derinliklerine doğru yol alma. Artık kalınamayacak bir yer alana mekândan ve varolmaya değmez bir durumdan kurtuluş. Muhaceret, sadece kişinin doğduğu yerden ayrılması demek değildir. Aynı zamanda kişinin kendi benliğinden hicret etmesi demektir. İşte İslam'ın gerek ferdi, gerek toplumu çürüyüp yok olmaktan kurtulmaları için harekete çağırması, böyledir. İslam kişiyi iç âleminde de dış âleminde de inkılâba çağırır. İnsan için durgunluk, donukluk ve hareketsizlik çü-

rümedir, ölümdür. İslam, inkılabî bir tavırla mümkündür. Ve islam bu tavrı hicretin ilmî mucizesiyle sağlar. Afaki hicret, enfüsî hicret...3

Bu iki tür hicretin de ruhbilim ve toplumbilimde araştırılması yeterli değildir. Yine, İslamın kaynağında, bir esas olarak var olan bu büyük değerin burada tam anlamıyla anlatılabilmesi mümkün değildir. Bu iki tür hicret de bağımsız ve kapsamlı araştırmaları gerektirir. Bizim burada hatırlatmadan geçemeyeceğimiz

önemli bir nokta vardır: İslam, büyük ruhların ve ileri uygarlıkların kendilerinde var olan hayret ve hayranlık uyandıran hicret olaylarından derin bir bilimsel yaklaşımla söz etmektedir.

Peygamber (s)'e iman etmiş ilk arkadaşlarının 'Muhacirin' olarak adlandırılmaları böyle bir görüşe örnektir. Peygamber(s) bütün sıfatlar içinden onlara 'muhacir' sıfatını vermiştir. O isteseydi kendi büyük önsezilerin-

(3) Yüzyılımızın en büyük tarihçilerinden olan Arnold Toynby, "Tarih Araştırması' adlı eserinde 'Hicretin Aslı ve Dönüş' adıyla bir görüşü belirtir. Bu konuda şöyle söyler: "Beşer tarihinde bir medeniyetin veya bir cemaatin kurucusu olan büyük şahsiyetler hayatlarının bir döneminde, önce yurtlarını terketmişler, toplum ve topraklarından ayrılmışlardır. Yüklenmiş oldukları büyük ve şerefli görevlerini başlatmak için bir hazırlık dönemi olan bu gaybet zamanından sonra da kavimlerinin arasına dönmüşler ve hareketlerini yeniden başlatmışlardır. Gerçek şu ki, bu büyük dönüşler her zaman sessiz bir hicretten sonra olmuştur. Ruhlarda temel olan böyle bir hicrete, ibrahim, Musa, Zerdüşt, Buda ve İslam Peygamberi (ki O'nun Hira'daki on beş yıllık sükût ve inzivası toplumundan uzak kalması sayılır) sahiptirler."

den bir sıfat çıkarıp verebilirdi. Eğer hicret İslam inancında böyle yüce olmasaydı Peygamber(s) kendisini candan seven bu insanlara başka yüzlerce özelliklerinden dolayı değişik sıfatlar takabilirdi. Onların cesaret ve fedâkârlıklarından, Peygamber(s)'in sıkıntı dolu günlerinde onu yalnız bırakmayıp yardımcı olmalarından, işkencelere karşı sabretmelerinden, tehlikeleri göze almalarından, ihlâs, cömertlik, fedakârlık, hakîkatperestlik ve can, mal, aile ve toplumsal statülerini hiçe sayışlarından, hareketin temel taşlarını yerleştirmede büyük pay sahibi oluşlarından hareketle kendilerine binlerce sıfat yakıştırabilirdi. Fakat Allah'ın Rasûlü sadece ve sadece 'Muhacir' sıfatını seçti.

Bu görüşü pekiştiren bir diğer olay da ilk Müslümanların Mekke'den Medine'ye

hicretlerinin 'tarihin başlangıcı' sayılmasıdır.4 Bu, üzerinde çokça düşünülmesi gereken bir konudur. Çünkü, tarihin başlatılması hadisesi tarihte daima ya bir din liderinin doğumuyla, ya da bir hareketin liderinin zaferiyle söz konusu olmuştur. Bir anlamda tarih, daima sansasyonel bir olayla başlatılmıştır. Ve ne yazık ki bu, çoğunlukla sınıfların ya da kavimlerin gururuna hitap etmiştir sadece veya Hazreti Mesih'in doğumunda olduğu gibi 'insan'ı gereksiz kılan bir 'öte' anlayışının mutlak hakimiyetini ifade etmiş, böylece de kilise despotizmine destek sağlamıştır. Tarihin baş-

(4) 17. veya 18. yılda, Ömer (ra), Ali (kv)'nin tavsiyesiyle Fil Vak'asını başlangıç kabul eden tarihi kaldırmış yerine Hicreti başlangıç tarihi koymuştur. (Tarih-i Taberi)

layışının, bir anlamda zamanın başlayışı olduğu düşünülürse, İslamın tarihi böyle bir olayla başlatmamasının anlamı açıklığa kavuşur. İslam, ne Peygamber(s)'in doğumunu, ne de onun büyük fetihlerinden birini tarihe başlangıç yapar. Hattâ onun bî'seti bile tarihe başlangıç yapılmamıştır. Tarihin, bir anlamda da zamanın başlangıcı Hicret'tir.

Artık Peygamber (s)'in kavminin, atalarının ve anılarının yurdu olan Mekke, Kureyş'in savaş alanıdır. On üç yıllık bir mücadele kentin sağlam kalelerinde, alçak ve alçaltıcı çatılarında (kapalı toplumlarında), küçük bir gedik bile açamamıştır. Ya orada kalarak çürümek ve ölmek, ya da aşk için, iman için, özgürlük için, kısacası ilahi risaletin tebliği için hicret etmek...

Gheorghiu'nun dediği gibi "Kabile ve aile çölde yeşeren ve hiçbir ferdin, onun gölgesinden ayrı yaşayamayacağı tek bir ağaçtır (şecere). Peygamber (s), hicretiyle ailesinin etinden ve kanından beslenmiş bir ağacı (şecereyi) Rabb'i için kesti." /

Muhammed(s) Mekke'yi terketmeli, ama nereye?.. Burası olmayan her yere. Burası olmasın da neresi olursa olsun. Özgürce yaşanabilecek her yer. İnsanlık için, insani olanın (ki bu Kur'anî olandır aynı zamanda) inşa edilebileceği,

cihadın yapılabileceği her yer olabilir. Peygamber (s) bu iş için önceden Yesrib'i hazırlamıştı

Ve hicret emri geldi. Ama, Kureyş de bu konuda uyanıktı ve tehlikeyi sezmişti. Peygamber (s) ashabının açıktan veya gizlice şehri terketmesini istedi. Kureyş de

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Peygamber(s)'in gitmekte olan arkadaşlarına ciddi bir biçimde engel olmaya başladı. Bir kısmını geri çevirerek zindana attı. Bir kısmının eşlerini, çocuklarını rehin alarak gitmelerine engel oldu. Ama Müslümanlar bir kere karar vermişlerdi. Hicreti göze almış bir Müslümanı kim ve hangi engel hicretten vazgeçirebilir?

Hicret'e izin

(Bu), senden önce gönderdiğimiz elçilerimizin de yasasıdır. (Peygamberlerine karşı gelenler onları aralarından çıkaran her millete aynı kanunu uygulayıp onları mahvetmişizdir.) Bizim kanunumuzda bir değişiklik bulamazsın.

Gecenin bir kısmında, sana mahsus bir nafile namaz kılmak üzere uyan, belki böylece Rabb'in seni övülmüş bir makama ulaştırır.

De ki: y/Rabb'im beni (girdireceğin yere) doğruluk girdirişiyle girdir, beni (çıkaracağın yerden) doğruluk çıkarışıyla çıkar. (Beni nereye göndereceksen, hoş bir şekilde oraya girdir ve çıkacağım yerden de beni hoş bir şekilde çıkar.) Bana katından yardım eden bir delil ver. (İsra: 77-80).

Hz. Peygamber (as) Hz. Ali (ra), Emanetleri sahiplerine vermesi için Mekke'de kalmasını söyleyerek

"Yatağımda yat, korkma, Allah dilemedikçe sana hiç bir şey isabet etmez" dedi. (Çev.)

Hz. Peygamber kendisiyle savaşan kimselerin verdikleri emanetlerini kendilerine teslim etmeyi ihmal etmiyor. İsteseydi o emanetleri böylesi tehlikeli bir anda

inkar da edebilirdi. Ama İslamda savaşın, cihadın hukuku neyi gerektiriyor ise Hz. Peygamber ve müminler bu hukuka göre davranırlar. (Çev.)

Ashabın bütünü bölük bölük hicret ettiler. Cehaletin, zulmün ve küfrün merkezi olan Mekke'yi, evlerini, ailelerini, mallarını, mülklerini, kısacası çok sevdikleri neleri varsa hepsini bıraktılar ve bütün bunların yerine özgürlüğü seçtiler, özgürleştirmeyi seçtiler.

Peygamber (s) ömrünü şehirde, siyasi olaylardan uzak ve sakin bir biçimde geçirmişti. Bedevîlerden oluşan ve basit bir çevresi vardı. Ama muazzam bir siyasi düşünceye ve liderlik gücüne sahip bulunuyordu. Onun en açık özelliklerinden bazıları da güvenilir (emin) olması (Muhammed-ül Emin), ketum olması ve gösterdiği siyasî tavırdır. Sözkonusu bu özellikler onun Medine'deki hayatında daha da açıktır. Mekke Peygamber(s)'in kararından habersizdir. Sadece müşrikler değil, onun en yakın arkadaşları da vereceği karar konusunda hiçbirşey hissedememişlerdi. Onlar sanıyorlardı ki Habeşistan'a olan iki hicret gibi, Mekke'de zulüm, baskı, işkence altında ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olan sahabelerini Yesrib'e gönderecek, kendisi Abdülmenaf soyuna bağlı olduğu için ölüm endişesi sözkonusu olmadığından orada (Mekke'de) kalacak ve mücadelesine orada devam edecektir. Müslümanların büyük bir çoğunluğu gitmişti. Ebubekir(ra) de gitmek için Peygamber(s)'den izin istedi. Peygamber (s) her zamanki tavrıyla kesin bir cevap verdi: "Hayır, acele etme. Belki Allah sana bir arkadaş gön-

derir. "Ebubekir (ra) artık Mekke'de kendisinden, Peygamber(s)'den ve Ali(kv)'den başka kimsenin kalmadığını biliyordu. (Çev. Notu) Ashabın bir kısmı hala Habeşistan'da bir kısmı Medine'de, bir kısmı kaçak hayatı yaşıyor, diğer bir kısmı da Mekke'de müşriklerin esareti altında işkencelere tabi tutulmaktadır. Gönüllerinde İslama sempatiyle bakan bir kısım genç de aile büyüklerinin ve babalarının tehdidi altında ev'e teslim olmuşlardır.

"imdi Mekke şehri, gerçekten Müslümanlardan boşaltmıştır. Bu normal bir durum değildir. Kureyşin ululları endişeye kapıldılar. Medine'den gelen haberler ise, onları daha büyük korkulara düşürüyordu. Muhacirlerin tamamı orada biraraya gelmiş, Medine'liler onlara kendi büyükleri gibi kucak açmış ve yanlarına kabul etmişlerdir. 'Savaşta sabır' konusunda arapların en inatçı ve iddialılarından olan Evs ve Hazreç, Medine'lilerin Müslümanları kabul etmelerinden daha büyük bir haber bekliyorlar. Şehrin tamamı Peygamber(s)'in arkadaşlarının elindedir artık. Hayır, Medine Habeşistan değildir. Böyle bir durumda şüphesiz Muhammed(s) parmakla sayılacak kadar az arkadaşıyla Mekke'de kalmayacaktır. 'İşkenceler altında sabır, güçlüklere tahammül' devresi sona er-

di. "Kendilerine zulmedilen mü'minlere savaş izni verildi" (Hac-39) âyetiyle Peygamber(s) kendini Yesrib'e ulaştıracak, şehrin otoritesini eline alacak, Mekke'yi dışarıdan tehdit edecektir. Kureyş, bunlara karşı bir çare düşünmelidir. Dar'ün Nedvede toplandılar. Utbe ve Şeybe, Ebu Süfyan, Cübeyr bin Mut'im, Ebu'l-Buhteri, Hakim bin Hizam, Ebu Cehil, Nübeyh ve Münebbih, Ümeyye bin Halef... Kısaca Kureyşin bütün ululları burada toplanıp Peygamber(s)'in yaptıklarını ele alarak tartıştılar. Ebu'l-Buhteri şu görüşü ileri sürdü: "Onu zincire vuralım. Ve zindana atalım." Bu görüş reddedildi. Çünkü bu tehlikeli bir durumdur. Öyle bir şey yapılsın ki arkadaşları bizimle savaşmaktan kaçınsınlar. Beni Amir bin Cüvey kabilesinden olan Ebu'l-Esved ise, şu görüşü ileri sürdü: "O'nu şehirden uzaklaştıralım ki kendi emniyet, huzur, refah ve güzel günlerimize kavuşalım, fitneden kurtulalım, O'nu şehirden çıkaralım gidebileceği yere kadar gitsin." dedi. Bu görüşü de reddettiler ve şöyle dediler: "Yoksa siz O'nun çekici dilini, güzel sözlerini ve insanları kendisine çekebilme gücünü bilmiyor musunuz? Eğer böyle yaparsanız, araplardan herhangi bir

kabilenin arasına gider, onları size karşı kışkırtır ve otoriteyi elinizden alır."
Daha sonra Ebu Cehil, çok akıllıca ve kesin bir görüş ileri sürdü. Onun görüşü şuydu: "Ben diyorum ki her kabileden şerefiyle tanınan çevik ve soylu bir genç seçelim, herbirine keskin bir kılıç verelim, hepsi birden O'na gitsinler, hücum etsinler ve bir tek adam vuruyormuş gibi kılıçlarını onun üzerine indirsin-

ler. Ancak bu şekilde O'ndan kurtuluruz. Böyle olunca da bütün kabileler O'nun öldürülmesi konusunda ortak olacaklar. Abd-i Menafoğulları hepsiyle birden savaşma gücünü kendinde bulamayacak çaresiz olarak barışa razı olacak ve diyete (kanının karşılığı) razı olacaktır."
Suikastçılar, evin etrafını sardılar, evin pencerelerinden peygamber(s)'i gözetlediler. Süheylî bazı tarihçilere dayanarak şöyle demektedir: Evin duvarları alçak olduğu için üstünden atlayıp içeri dalarak peygamberi daha yatağındayken kılıç darbeleriyle öldürmek istediler. Bir kadın içeriden bağırdı. Kendilerini şerefli ve gururlu kişiler olarak kabul eden bu şahıslar böyle bir hareketi kendilerine yakıştırmadılar. "Bize bulaşacak olan bu kusur Araplarda kalacak ve bizim, evin duvarından atlayıp amca kızlarımızın başına üşüştüğümüzü söyleyecekler ve kendi namus, şeref ve saygımızı kötüye çıkarmış olacağız."
Bundan dolayı Peygamber(s), sabahleyin dışarı çıkacağı zamana kadar evin kapısında beklemeyi daha uygun gördüler. Gece boyunca evini gözetim altında tuttular. Peygamber (s)'in geliş gidişlerini rahatlıkla görüyorlardı. Gece olup uyku vakti gelince O'nun yatağına girip uyuduğunu gördüler.
Artık herşey bitmiş, Peygamber (s)'in sonu, sayılı birkaç saatin geçmesine kalmıştı ki bu süre zarfında hiçbir olayın meydana gelmesi mümkün değildi. Bu birkaç saatlik süreyi de düşman, peygambere bir bağış olarak kabul etmişti. Çünkü şuna inanmıştı düşman: Şu anda kendi küçücük evinde uyumakta olan ve koca şehirde yirmi

iki yaşındaki genç Ali ve yaşı ilerlemiş Ebubekir'den başka tek bir arkadaşı bile olmayan Abdullah'ın oğlu, şehirdeki kabilelerin tümünü temsil eden kana susamış gençlerin kapısının önündeki bekleyişleri ve onların keskin kılıçlarının darbelerinden canını nasıl kurtarabilirdi?"1

Kendi gözleriyle peygamberin yatağına girip yattığını gören gençler, kesinlikle emindiler ki Muham-med(s)'in içine girmiş olduğu macera sabahleyin son bulacak ve Onüç yıldır sarsılmakta olan Mekke'nin emniyeti, Kureyş kabilesinin şeref ve haysiyeti, putların izzeti yeniden elde edilecekti. Bu güven onları öylesine sevindirmişti ki Muhammed (s)'in söylemekte olduğu şeyleri alaycı çığlıklarla söyleyip gülüyorlardı. Muhammed (s)'in hayatından çok eskilere dayanan bir efsane gibi sözediyorlardı

Ebu Cehil, kendisi gibi kişilerin sahip olduğu gururlu bir tavırla, büyük bir kahkaha atarak şöyle dedi:

"Muhammed (s) zannediyor ki siz O'nun hareketini kabul edip peşine takılırsanız Arapların ve Acemlerin efendisi olacaksınız. İkinci bir defa diriltileceksiniz. Ürdün bahçeleri gibi bahçeler size verilecek. Eğer O'nu kabul etmezseniz, öldükten sonra tekrar dirildiğinizde içinde yanacağınız bir ateşe atılacaksınız."2

(1) "Yoksa onlar (senin hakkında): "Bir şairdir, zamanın felaketlerine çarpılmasını gözetliyoruz." mu diyorlar? De ki: Gözetleyin, ben de sizinle beraber gözetleyenlerdenim. (Bakalım hangimiz felakete çarpılacağız?)" (Tur suresi, 30-31. ayetler.)

(2) İbn-i Hişam şöyle devam ediyor: Peygamber bir avuç toprak aldı ve daha sonra "Evet, ben bunu söylüyorum ve sen onlardan birisin" dedi ve o zaman toprağı yüzlerine doğru fırlattı.." Bu peygamber (s)'in adetiydi. Bunu bazı savaşlarında göreceğiz.

PEYGAMBER'E TUZAK KURULUYOR

Bu esnada suikastçıların önünden geçen bir adam; "Burada neyi bekliyorsunuz?" dedi. Onlar: "Muhammed (s)'i bekliyoruz" dediler. Adam "Allah sizi mahrum bıraktı.

Muhammed(s) sizinle savaşmaktan vazgeçip gitti" diye karşılık verdi.
Saldırganlar başlarını kaldırıp baktıktan sonra, "Hayır, bu uyuyan kişi Muhammed(s)'den başkası değildir." Onun yatağına ondan başka kim gidipte uyuyabilir?! Sabah oldu Muhammed(s)'in yatağından Ali'nin kalktığını gördüler, Hayret verici bir senaryo!
Allah onların gözlerine perde çekmişti. Peygamber (a.s) bekleyenlerin üzerine bir avuç toprak savurdu ve şu ayetleri okuyarak yoluna devam etti.
"Biz onların boyunlarına halkalar geçirdik. Çenelere kadar dayanan o halkalar yüzünden kafaları kalkıktır.
Önlerinden bir sed ve arkalarından bir sed çektik de onları kapattık; artık görmezler.
Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar. (Yasin 8-9)

öyle birşey için bir düşman şehrinin kolları arasından kaçmak hem "fedakarlık" gerektirir hem de "imkânlar"ı gerektirir. Peygamber(s)'in böyle bir gece için Ali ve Ebubekir'i yanında alıkoyması bundan ileri geliyordu. Ali, hak yolunda ölmeye aşık bir gençtir. Allah ve Peygamber'in nezdinde ölümü kaçınılmaz birşey olarak görüyor, yaşamayı ise bir yokluk olarak kabul ediyor. Hem tecrübe hem de servet açısından üstün olan yaşlı sahabi Ebubekir ise, özellikle onun toplumdaki etkisi ve ailesinin toplumsal saygınlığı böyle bir esnada çok işe yarar. Bilindiği gibi bu ikisi iyi sınandıklarını göstermişlerdir.
Peygamber(s) ve Ebubekir Yesrib'e giden batıdaki yolun yerine güneydeki yola doğru yöneldiler. Düşma-

nın kendilerini hiç vakit kaybetmeden aramaya koyulacaklarını ve her tarafa adamlarını salacaklarını bildikleri için Sevr dağındaki (Mekke'nin civarındaki bir dağ adı) bir mağaraya gizlendiler. Onları bulmak için aramaya çıkan insanlar, onları bulmaktan ümitlerini kesip Mekke'ye dönünceye kadar bu

mağarada kaldılar.

Ebubekir böyle bir yolculuğu beklediği için her türlü hazırlığı önceden yapmıştı. Oğlu Abdullah gündüzleri Kureyşlilere karışacak, aldıkları karar ve önlemleri öğrenip gece olup karanlık basınca gidip bu karar ve önlemleri kendilerine haber verecekti. Bununla görevlendirilmişti.

Ebubekir'in kölesi Amir bin Füheyre, Abdullah'ın geceleyin Mekke-Sevr dağı arasındaki ayak izlerini yok etmek için Ebubekir'in koyun sürüsünü Abdullah'ın ayak izlerinin üzerinde sürecekti. Ebubekir'in kızı Esma, geceleri onlara yemek götürecekti. Müşrik olduğu halde güvenilir bir kişi olan Abdullah bin Uraykıt, Ebubekir'in kendisine teslim etmiş olduğu iki deveyi hareket edecekleri zamana kadar çölde otlatacaktı. Hareket vakti gelince de develeri hareket noktasına getirip onlara (Medine'ye kadar) kılavuzluk edecekti.

Kaçakları bulana yüz deve ödül verilecektir. Bu ödül Peygamber'e her zaman düşmanlık yapanlardan başka birçok serseri ve haydutu da şehrin dışına itmiş ve çöle salmıştı. Ebubekir perişan bir haldeydi. Bir ara mağaranın ağzına kadar gelen bir grubun sesini duyunca titrek bir sesle; "Eğer bunlar ayaklarının dibine bakarlarsa bizi

görecekler." dedi. Başını Ebubekir'in dizlerine dayamış olan Peygamber(s) her zamanki sakinliğiyle, şefkatli ve inandırıcı bir dille şöyle buyurdu:

"Üçüncüsü Allah olan iki kişi hakkında neden bu kadar endişeleniyorsun?"

Üçüncü gün, karışıklık ve telaş yatışmış aramaya çıkanlar kaçakları aramaktan vazgeçip şehre geri dönmüşler. Şehirde herkes büyük bir ümitsizlik içindeydi. Kızgınlıktan çıldıracak gibi olan Ebu Cehil, Ebubekir'in evine giderek kapıyı sertçe çaldı. Ebubekir'in kızı Esma dışarı çıktı. Ebu Cehil yüksek bir sesle; "Baban nerede?" diye sordu. Esma; "Allah için bilmiyorum." dedi. Ebu Cehil öyle bir kızgınlıkla Esma'ya bir tokat vurdu ki küpesi kulağından fırladı.

Yollar emniyetli bir şekil alınca Abdullah bin Uraykıt Ebubekir'in kendisine verdiği iki deveyi getirdi. Peygamber (s) bir deveye, Abdullah ve Ebubekir de

diğer deveye binip yola çıkacaklardı. Çok tehlikeli ve hassas bir andı. Fakat sanki Peygamber(s) için bu hareketten daha önemli bir şey çıkmıştı ortaya ve onu düşünüyordu. Ebubekir'e dönerek; "Ben, bana ait olmayan bir deveye binmem." dedi. Ebubekir; "Annem, babam sana feda olsun ey Allah'ın Resulü! bu senindir." dedi. Peygamber (s); "Hayır, bunu kaç paraya almışsın?" Ebubekir; "Şu paraya" dedi. Peygamber (s); "Ben bu fiyatla onu alıyorum" dedi. Ebubekir çaresiz olarak bunu kabul etmek zorunda kaldı. Böylece peygamber (s), aldığı deveye bindi ve hicret eylemini tamamıyla başlatmak üzere yo-

la koyuldu. Zira hicret, küçük ve basit bir şey değildir. Hicret, her türlü bağı kesmektir. Bir muhacir bağımsız bir ülkedir... "Kendisi için bir insan"...1 "kendi"nin insanı... Bir tarafta kendisi ve imanı vardır, diğer tarafta ise, ondan ayrı her ne varsa, bütün alem... Tarih başladı. İki kişilik kervan beraberlerindeki kılavuzla yola çıktı.2 Büyük gelecek şimdi gözlerini çölün ortasında ve güneşin yakıcı ateşi altında yol almakta olan muhacire dikmiştir. Kur'an'ı sana indiren ve onu okumayı sana farz kılan (Allah) elbette seni dönülecek yere döndürecek. (Seni zulme uğradığın kendi yurdun olan Mekke'ye döndürecektir. (Kassas: 85) Dünyanın iki büyük korkunç imparatorluğu, gecenin yalnızlığında ıssız çöllerde koşturan bu yapayalnız kervana bakıyor. Gecelerin tümünü gündüzün de bir kısmında yürüyorlardı, güneşin ışıkları tepelere vurduğu ve canyakıcı sıcakta yürünemeyeceği zamanlarda bir kayanın gölgesine çekilip dinleniyorlardı. Bazen bunu da bulamıyorlardı. İki devenin gölgesinde -ki öğle vakitleri gölgeleri çok az olur- gölgelendikleri de olurdu.

Medine'de peygamber (s)'in dostları, muhacir ve Ensar hergün sabah namazından sonra şehrin dışına çıkıp Mekke'nin yolunu gözetliyorlardı. Güneşin öğle sıcağında durulamayacak dereceye gelince de evlerine ümitsizce geri çekiliyorlardı.

(1) ERİCH FROMM'un bir kitabının adı

(2) Bir görüşe göre de yanlarında hem kılavuz hem de çoban vardı.

TAKİP BAŞLIYOR

Henüz peygamberlerini görmemiş ve kalpleri O'ndan uzakta O'nun için atan o sahabeler daha da sabırsızlanıyorlardı.

Güneşin sıcaklığı öğleye dayanmıştı, hâlâ beklemekte olan sahabeler yine ümitsizce evlerine dönüyorlardı ki ansızın bir Yahudi şöyle bağırdı: "Ey Beni Kayle"3 İşte sizin büyük babanız geldi!"

Medineliler Peygamber (s)'in Seniyyetu'-I Veda tepesine geldiğini haber alınca burada toplanmaya başladılar. Müslümanlar en iyi elbiselerini giymişler, her çeşit silah ve zırhlı libaslarını takınmış vaziyetteydiler. Çocuklar ve genç kızlar Hz. Peygamberi şu mısralarla karşılıyorlardı:

"Seniyyetu'l -Vedâ'dan yükselen dolunay üzerimizi kapladı.

"Allah'a ibâdet edildiği müddetçe minnet ve şükürler üzerimize farz oldu.

"Ey Allah'ın bize gönderdiği elçi

"Tam itaat edilecek bir ilâhi emri bize ulaştırdın."

Halk dışarı fırladı Peygamber (s) ve yol arkadaşı bir hurma ağacının gölgesine çekilmiş bekliyorlardı. Halk kadın, erkek, büyük, küçük, Yahudisi, Müslümanıyla herkes etraflarına toplandı. Galiba Peygamber (s) ve Ebubekir'i birbirlerinden ayırdedemiyorlardı. Ağacın gölgesi üstlerinden kayınca Ebubekir abasını peygamber (s)'e gölgelik yaptı. Böylece O'nu tanımış oldular.4

(3) Kayle: Ensar'ın büyük anneleri.

(4) Bazıları, Peygamberin tanınması için böyle yaptığını söylemektedirler.

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Peygamber (s), bekâr olarak yaşayan ve evi de evlenmemiş muhacirlerin ikametgâhı sayılan Gülsüm bin Hidem'in evine yerleşti. Ebubekir de Hubeyb bin İsafın veya Harice bin Zeyd'in evine misafir oldu.

Peygamber (s) Küba'da dört gün (pazartesiden perşembeye kadar) kaldı.5 Burada kaldığı zaman içinde Ammar bin Yasir'in öncülüğünde ünlü Küba Mes-cid'inin temelini attı. Bu mescid, İslam'da inşa edilen ilk mesciddir. Daha sonra Ebubekir

O'nunkinin üstüne koydu. Sonra diğerleri çalışmaya başladılar.

(5) Başka bir görüşe göre, Küba'da kalış süreleri bundan daha fazladır. Bu daha doğru görünüyor. Çünkü Ali, Peygamber'den üç gün sonra hareket ediyor ve yolu yürüyerek katediyor -iki haftada- ve Küba'da peygamber'e ulaşıyor.

medine ve Kûba'daki Müslümanların büyük bir telaş, sevinç, heyecan ve mutluluk günlerini geçirdikleri ve yüzlerinde, dudaklarında ve bakışlarında ümit ışıklarının saçıldığı o günlerde yirmi yaşlarındaki bir genç, çölde tek başına yol alıyordu. O, Peygamber (s)'den üç gün sonra şehri terketmiş, büyük bir vefakarlık göstererek Peygamberin Mekke'de yarım kalan işlerini büyük bir fedailik ve akıllılıkla halletmiş ve şimdi şehirden aceleyle kaçmıştır. Canyakıcı çölü yalnız başına ve yaya olarak geçmektedir. Evet yaya! O, öyle fakir ve yoksul bir gençtir ki insanlık tarihi bu uzun zamanında böyle birisine sahip olmamıştır. Tarihe onun gibi bir anlam, düşünce ve güzellik veren birisi henüz çıkmamıştır. Evet, ne soğuk, çürük ve maskara bir masaldır tarih.

57

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Eğer o ve ona benzer birkaç kişi olmasaydı! Ka'be'nin bu temiz evladı, vahyin kültürüyle eğitilmiş bu yüce kişi, şimdi Mekke ve Yesrib arasındaki yakıcı ve korkunç çölde binipte gideceği bir devesi (bile) yok. Kılıcını kuşanmış, başı önünde, gelecek günlerin düşüncesine dalmış sıcak imanlı bu kişi gece boyunca ve gündüzün de yarısını yürüyerek geçiriyor. Öğle sıcağının yakıcı ışınları altında yalnız başına bir köşede dinleniyor. Onbeşinci günde Küba'ya varıyor ve Gülsüm bin Hitam'ın evinde Peygamber (s)'e kavuşup misafir oluyor.

Ali Küba'da bir veya iki gece kalıyor. Burada kaldığı zaman zarfında görmüş olduğu ilginç bir anısını şöyle anlatıyor: Küba'da içinde bekâr ve tek başına yaşayan müslüman bir kadının kaldığı bir ev vardı. Geceleri bir adam gizlice geliyor, kapıyı yavaş bir şekilde çalıyor ve kadına bir şeyler teslim edip tekrar geri gidiyordu. Ben bu kadın konusunda şüpheye kapıldım. Yanına gittim ve;

"Ey Allah'ın kulu bu adam kimdir ki her gece evinin kapısını çalıyor, kapını yüzüne açıyorsun ve sana bilmediğim bir şey veriyor. Sen Müslüman bir kadınsın ve kocan da yok." dedim. Bunun üzerine kadın şöyle dedi: "Bu Sehl bin Huneyf'tir. Benim yalnız ve kimsesiz bir kadın olduğumu bildiği için geceleri putların yanına gidiyor, onları kırıp, kırıp putları bana getirerek, "bunları yak" diyor."

MEDİNE'YE GİRİŞ

Cuma günü Peygamber (s) Medine'ye gitmek üzere Küba'yı terketti. Medine'ye devesine binmiş bir şekilde girdi. Muhacir ve Ensar'dan oluşan halk, Yahudisi, Müslümanı, müşriği, kadın, erkek, çoluk, çocuk Medine'de her kim varsa devenin peşine takılmış, kadınlar ve çocuklar şarkılar söyleyip halaylar çekiyorlar. Araştırıcı bakışlar, özlem dolu bakışlar ve korkunç bakışların tümü kendi kavminden bu şehre kaçmış olan bu yabancı yolcunun yüzüne hayran kalmışlar. Beyinlerde yüzlerce düşünceler, gönüllerde çeşit çeşit kalp atışları! Yolcu, şehrin sokaklarında dolaşıyor, devenin yularını da serbest bırakmıştır. Bu hareket, öylesine büyük ki deveyi sürenin kendisinin bile karar verebileceği, güç yetirebileceği bir şey değildir. Devenin dizgini, dünya-

nın kaderini de şimdi belirleyecek olan gizli bir gücün elindedir.

Deve sürücüsü, Beni Salim bin Avf in evlerinin önünden geçti. Utban bin Malik ve Abbas bin Ubade gibi ailenin ileri gelenleri yanına geldiler ve devenin dizginini tutarak; "Ey Allah'ın Resulü! Bütün cemaatinle ve koruman altında bulunanlarla yanımıza yerleş." dediler. Çok derin düşüncelere dalmış olan ve gözlerini devenin yoluna dikmiş olan deve sürücüsü kesin bir tavırla: "Yolunu açın, o görevlidir" diye buyurdu. Bunun üzerine onlar kenara çekildiler ve deve yoluna tekrar devam etti.

Beni Saide'nin evinin önünden geçti. Sa'd bin Ubade, Munzir bin Amr ve Beni Saide'in diğer ileri gelenleri önüne çıktılar ve devenin yolunu kapattılar. "Ey

Allah'ın Resulü! Bütün cemaatinle ve koruman altında bulunanlarla birlikte bize buyur."-"Yolunu açın! O görevlendirilmiştir." Onlar da kenara çekildiler ve deve yoluna tekrar devam etti. '<

Beni Haris bin Hazrec'in evinin önünden geçti. Sa'd bin Rabi ve Harice bin Zeyd ve Abdullah bin Revana -ki bunlar Ensar'ın en ünlülerindendi- ailelerinin diğer ünlü kişileriyle birlikte yanına geldiler ve devenin yolunu keserek; "Ey Allah'ın Resulü! Bütün cemaatin ve koruman altında bulunanlarla birlikte yanımıza buyur!"; "Yolunu açın, o görevlendirilmiştir." Onlar da kenara çekildiler ve deve yoluna devam etti.

60

MEDİNE'YE GİRİŞ

Beni Adi bin Necar'in evinin önünden geçerken -ki bunlar Peygamber (s)'in dayılarıdır ve Abdulmuttalib'in annesi onlardandır- Selit bin Kays, Ebu Selit ve ailenin diğer ileri gelenleri büyük bir sevinçle devenin önüne çıktılar ve "Ey Allah'ın Resulü! Bütün cemaatinle ve koruman altında bulunanlarla birlikte dayılarının yanında kal." dediler. O ise; "Yolunu açın, o görevlendirilmiştir." dedi ve yoluna devam etti. Hiç kimse devenin nerede duracağını bilmiyordu. Ama herkes şunu çok iyi biliyordu artık. Bir kaç dakikaya kadar Kayser ve Hüsrev'in imparatorluğu üzerinde kurulacak olan büyük rejimin temelinin ilk taşını koyacak olan bu adam hizmetkârlara, kölelere ve işçilere sahip olmayacak ve hiçbir aile, grup ve sınıfın sarayına yerleşmeyecek. Deve şehrin en büyük ileri gelenlerinin evlerinin önünden geçti ve bütün gözlerin kendisine hayretle baktığı adam "Yurtsuzların sahipleri"nin davetini kesin bir tavır ve yumuşaklıkla reddetti: "Yani, adam derbederlerin evi barkı olmayanların misafiridir. Kendisine yakın olan akrabalarının yanında da kalmadı, dayılarına da diğerlerine verdiği cevabın aynısını verdi. O, kimsesizlerin akrabasıdır. Halk sevinçten galeyane gelmişti. Deve hala aynı şekilde yol alıyordu ve evlerden uzaklaştıkça o nisbette halka yaklaşıyordu. Beni Adiy bin Necar'in da evini geçtikten sonra artık halk bu büyük şahsiyetin kendilerinin malı olduğunu, onların yanına geldiğini öğrendiler. Onu kendilerine misafir edeceklerdir.

61

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Bundan böyle deve her adımını atışında Yesrib'in kimsesiz, işsiz, güçsüz ve yalınayaklı insanlarına daha bir yaklaşıyor. Bu yüzleri gülmemiş kadın, çocuk, ihtiyar fakir halkın mutluluk ve sevinci daha bir artmış ve onları coşturmuştur. Şehirdeki adı sanı duyulmamış insan seli, bu deveye ve onun üstünde bulunan temiz alnından derin düşünce şimşekleri çakan ve canayakınlığıyla insanları kendinden geçiren bu eşsiz insana öylesine hücum ediyorlardı ki deve coşupda taşan bir nehrin coşkulu dalgaları arasında yüzen bir gemi gibiydi.

Yürekleri iman ve inkılap ateşiyle yanıp tutuşan çocuk, kadın, yoksul ve kimsesizlerin gözleri bu adam ve O'nun bineğine -ki öbür dünyadan gelmiş bir elçidir-öylesine takılmıştır ki gözkapakları kırpılmıyor. Deveye binen bu yüce şahsiyetin resmi gözyaşı damlalarının üzerine düşüyor, titreyip inceldikten sonra yok oluyor. Birkaç bakış ve resimlenme birbirlerini gözyaşlarının güçsüz dalgaları arasında arıyor ve bulamıyor, ansızın bir resim beliriyor, tekrar titreyip yok oluyor ve bir daha...

Şehrin sokaklarından deve sürücüsünden peşine takılan bu coşkulu nehir ansızın pes ediyor. Ne oldu? Deve diz çökmüş. Nereye? İçinde birkaç hurma ağacı dikili olan bir arazi parçasına. Kader, deveyi burada uyuttu.

Evi bu arsanın bitişiğinde olan Ebu Eyyüb koşarak geldi. Peygamber (s)'in eşyalarını alıp eve götürdü.

62

MEDİNE'YE GİRİŞ

Peygamber (s) "bu arsa kimindir?" diye sordu. Muaz bin Afra; "Bu arazi iki yetime aittir. Rafi bin Amr'ın iki oğlu Sehl ve Süheyl'indir. Yanımda kalıyorlar. Onları bu arsayı satmaya razı edeceğim" diye karşılık verdi.

• 63 •

İLK MESCİD

Peygamber (s) burada bir mescid yapılmasını emretti. Yapılacak ilk iş budur. Mescid kurulacak olan bir rejimin en temel taşıdır. Mescid, Allah'ın evidir, ya da

halkın evi... Ne farkeder ki? İslam'da Kur'an'da her yer, toplumun veya insan hayatının söz konusu edildiği her zaman halk ve Allah, bir manada ve bir yerde kullanılmaktadır.1 Zira Allah ve halk bir taraftadır. "Mele" diğer tarafta. Sadece mescid değil, Ka'be bile halkın evidir.

(1) Kur'an'da hayat ve toplumun (felsefe ve ilim değil) sözkonusu edildiği yerde 'Allah'a taalluk edilen veya "Allah"a özgü kılınan bir şeyde "Allah" lafzı rahatlıkla kaldırılıp yerine "En-Nas" koyulabilir. Bunun tersi de mümkündür. (Fisebilillah, Mülküllah, Ardullah...)

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

Halk için yapılmış olan ilk evdir.2 Mescid'in inşası bir an evvel başladı Peygamber (s)'in kendisi de bizzat çalıştı. Protokol icabı veya sembolik olarak değil, halkı teşvik etmek veya halkın gözünde kendisini sevdirmek için de değil, hayır, bunların hiçbiri için değildi Peygamber'in çalışması Normal bir işçi gibi yeri kazıyor, toprak taşıyor, çamur yapıyor, yük taşıyor, Muhacir ve Ensar da yüreklerinde taşıdıkları ümit ve iman hararetiyle çalışıyorlardı. Zira onlar da ne yaptıklarını çok iyi biliyorlardı. Taş taşıyor, çamur yapıyor, bütün güçleriyle çalışıyorlardı. Çalışırken de sevinçten şiir söylüyorlardı. Şiir! Ne büyük bir savaş başlattıklarını biliyorlardı

Duvarlar büyük bir hızla yükseliyordu. Beşer tarihinin en büyük medeniyetinin temellerini atan bu değerli insanlar şarkılar söylüyorlardı:

Şu beyit daha çok tekrarlanıyordu:

"Ahiret işinden başka hayırlı bir iş yok. Allah'ım sen Ensar ve Muhacir'e merhamet et.'

—

(2) "..... insanlar için kurulan ilk ev..." Al-i imran suresi-96-97, ayet.

"Doğrusu insanlara (mâbed olarak) ilk kurulan ev, Mekke'de olandır. Alemlere uğur, bereket ve hidâyet kaynağı olarak kurulmuştur.

Onda açık açık deliller, İbrahim'in makamı vardır. Ona giren, güvene erer.

Yoluna gücü yeten herkesin o eve (gidip) haccetmesi, insanlar üzerinde Allah'ın,

bir hakkıdır. Kim nankörlük ederse şüphesiz Allah, bütün alemlerden zengindir."
"Allah, Beyt-i Haram (olan) Kâbeyi insanlar için bir ayaklanma (kıyam evi) kıldı." (Maide: 97)

• 66 •

İLK MESCİD

Peygamber de hem çalışıyor hem de dostlarının söyledikleri bu şiiri kafiyesi uymasa da biraz değiştirerek şöyle söylüyordu:
"Ahiret işinden başka hayırlı bir iş yok. Allah'ım sen Muhacir ve Ensar'a merhamet et."
Bütün sahabeler sıcak bir aşkla çalışıyordu ve herkes bir şey söylüyordu. Ansızın Ammar bin Yasir girdi. Beli, sırtına yükledikleri kerpiçlerin fazlalığıyla bükülmüştü. Ansızın feryad etti: "Ey Allah'ın Resulü! Beni öldürdüler. Kendileri sırtıma yüklediklerinin aynısını taşımıyorlar!" Peygamber (s), yanına giderek kıvırcık saçlarını şefkatli bir şekilde tutarak şöyle buyurdu: "Vay sana ey Sümeyye'nin oğlu! Seni öldürecek olanlar bunlar değildir. Sen zalim bir kişinin eliyle öldürüleceksin." Ammar sustu, başını önüne eğdi. Biraz düşündü ve dudağında sevinci ifade eden bir gülümseme belirdi.
Ammar, ikisi de Ebu Cehil'in korkunç işkenceleri altında şehit olan ve hiç ses çıkarmayan siyah derili Sümeyye ve Yasir'in çocuklarıydı
O siyahların insani paklığını annesinden, Arapların cesaret ve gururunu babasından miras almıştı. Onun bu cahiliyedeki soylu özellikleri İslam mektebinde zarif ve güzel bir şekil almıştı. Osman'a karşı başlatılan ayaklanmada ayaklananlara rehberlik etmişti. Sıffin savaşı ortaya çıkınca çok ihtiyar olmasına ve eli kılıç tutmamasına rağmen savaşa katıldı ve korkunç bir cesaret göstererek

• 67 •

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

tehlikeden tehlikeye atıldı. Ölünceye kadar hep böyle savaştı. Muaviye'nin askerleri ona bir darbe gelmesin diye izin aldıkları için onu görmezlikten geliyor onunla karşı karşıya gelmekten kaçınıyorlardı. Fakat o ölmek için öyle acele

ediyordu ki nihayet onun katledilmesiyle Muaviye'nin ordusunda büyük bir ruhi çöküntü başladı ve onları derinden sarstı.

Herkesin canla başla çalıştığı bu esnada Ali bir beyit okudu. Ammar, Ali'nin okuduğu bu şiiri ezberledi. Onu hep okuyor ve tekrarlıyordu. Öyle ki ölçüyü kaçırdı. Elinde bir asa olduğu halde bir köşede bekleyen Osman3 suizan besledi ve onu kendi üzerine aldı ve Ammar'ın kendisiyle alay ettiğini zannetti. Kızdı ve tehdit edici bir şekilde yanına gelerek; "Ey Sümeyye'nin oğlu! Ne söylediğini duydum. Allah'a yemin ederim ki bu asayla burnunu kırasım geliyor." dedi. Peygamber(s) bunu duyunca kızgınlıktan yüzü kıpkızıl kesildi ve; "Bunları Ammar'a niçin söylüyorsunuz? O, bunları cennete çağırıyor, onlar ise onu ateşe çağırıyorlar. Ammar, benim iki gözüm ve burnum arasındaki deridir." dedi.

O İslam'da bir mescid inşa eden ilk kişidir. "Küba" mescidinin temelini o atmış, yine mescidde kullanılan taşların tümünü o toplamıştı Peygamber temelini attı, o

(3) ibn-i Hişam isim zikretmiyor ve Süheyli'nin sözüne itibar etmiyor. Ona göre böyle nahoş bir durumda bir sahabenin isminin zikredilmesi iyi sonuçlar doğurmaz. Fakat Ebuzer ishak'ın rivayeti'ne dayanarak; "O, Osman bin Affan'dı" diyor. "Mevahib-ül Dünya" adlı eserde Osman bin Ma-zun ismi zikrediliyor. Ama bu pek doğru görünmüyor.

da diğer inşaatı tamamlamıştı4 Mescid'in yapımı bitince Peygamber (s)'in evinin yapımına başlandı. O'nun emriyle evini mescidin duvarına bitişik olarak yaptılar. Evi mescidin bir parçası gibiydi. Bu yüce devletin lideri "halkın evi" ya da "Allah'ın evi"nde ikamet edecekti. Evin kapısını mescidin içinden açmalarını istedi. O'na gitmek için halkın evinden ya da Allah'ın evinden geçmek gerekiyordu. Bu, O'nu evinin kapısının halkın yüzünden başkasına açılmayacağı demekti.

Hanımlarının herbiri için bir oda yapıldı. Duvarlarını, taş, çamur, ot ve hurma ağaçlarından yaptılar. Çatısını da hurma dallarıyla kapattılar.5 Kapıları "Arar" odunundan yapılmıştı. Kapısında halka veya tokmak yoktu. Kapıyı elle

çalıyorlardı.

Üstünde yatacağı yatağı odundan yapılmıştı. Ortasını da liflerle doldurdular.6

Kılıcıyla dünyayı titreten, diliyle gönülleri fetheden bu adamın evi ve yaşantısı işte buydu. Yaşam tarzına dair sorulan soru üzerine güzel ve şaşırtıcı bir üslupla kendini büyük bir insanın ruhi güzelliklerine aşık olan kimselere biraz tanıttı:

(4) Ibn-i Hişam, Cilt. 1. Sayfa 497-498.

(5) Bu evleri emevi halifesi Abdulmelik'in emriyle mescide kattılar. Halifenin bu konudaki mektubu ulaşıp ta Peygamber(s)'in evlerini bozduklarında Medine halkı tıpkı onun vefatında olduğu gibi feryat ve figan ediyordu.

(6) Beni Ümeyye zamanında onu bir adama sattılar. Adam bunları dört bin dirheme satınaldı.

HER HİCRET BİR İNKILABTİR

"Marifet, benim kazancımdır; akıl, dinimin temelidir, dostluk işimin temel esasıdır. Neşe her yolda gidebilecek atımdır. O'nu anma gönlümün en yakın cananıdır. İtimat, hazinemdir. Gam, arkadaşımdır. Bilgi, silahımdır. Sabır cübbemdir. Rıza, ganimetimdir. Fakirlik, övgü kaynağımdır, zahitlik her zamanki isimdir. Yakin, gücüm-dür. Doğruluk şefaatçimdir. Kulluk yeterliliğimin sermayesidir, çalışma huyumdur, namaz mutluluğumdur."

Medine'den hergün bir ordu hazırlayıp bir kabilenin üzerine gönderen bir adam, İmam Sadık'ın ifadesiyle şu güzel ve şaşırtıcı vasıftaki bir insandır: "Resulullah (s) bir kul gibi oturur, bir kul gibi yer ve bir kul gibi öğrenir/öğretirdi."

O'nun yürüyüşü gönülleri kendine aşık ediyordu, ruhlardaki tüm kötülükleri temizliyordu. Hayatı sevginin kaynağı, iman, amel, ümit, mutluluk ve kudretinin kaynağıydı. Dostlarına karşı çok sıcakkanlı, yumuşak ve sade idi. Herbirine uygun lakaplar takıyordu. Birgün mescidde toprağın üstünde uyumuş olan Ali'yi uyandırdı. Ali'nin eli, yüzü ve elbiselerine toprak yapıştığı için ona "Ebu Turab" (Toprağın babası-çev) lakabını taktı. Bir başkasını yolda kediyle oynadığını görünce ona şakayollu bir şekilde "Ebu Hureyre" (Kedilerin babası-çev) lakabını verdi.

Sert ve taşyürekli olan bedevi Araplar arasında yumuşak ruhluluğu, edep, saygı ve sevgiyi yaygınlaştırmaya çalıştı. "İslam'ın en güzel hükmü hangisidir?" diye sorulduğunda "İster yabancı ister tanıdık olsun gördüğü-

nüze selam vermeniz, yemek yedirmenizdir. Gücü yeten herkesin yarım hurma bile olsa bağışlaması, bu da yoksa güzel bir dille kendini cehennem ateşinden kurtarması ve pişman olmamasıdır." demekteydi. Kendi halkı arasında İsa'nın diliyle konuşuyordu.

İLK İKİ HUTBE

İLK HUTBE

Birbirinizi her zaman seviniz, İslam, muhabbettir.

Halk, Allah'ın ailesi ve namusudur. Allah'tan daha namuslu hiç kimse yoktur!

Bana Hıristiyanlar gibi dalkavukluk ve yaltakçılık yapmayın. Beni sadece Allah'ın kulu ve resulü olarak adlandırın."

Oturmakta olan bir grubun önünden geçerken, kendisine saygı amacıyla ayağa kalktılar. Bunun üzerine peygamber onlara şöyle buyurdu: "Asla benim önümden kalkmayın ve büyüklerini yüceltmek için ayaklananlar gibi olmasın".

Çocukları öyle severdi ki, sokak ve caddelerde beraber dolaştıkları sık sık görülürdü. Yetimler, dul kadınlar, köleler, ismi duyulmamış ve mahrum kimseler O'na sıcak bir duyguyla bağlanmışlardı. Dışarı-

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

da gönüllere korku salan adam, kendi ev ve şehrinde şefkat, bağışlama, kardeşlik, sadelik ve saygının kaynağıydı. Hanımlarına karşı öylesine yumuşak, gülümser, mütevazi ve dosttu ki Ömer, kızının ona nisbetle cesaretinden kızgın bir dereceye geliyordu.

Şehirde şaşırtıcı bir hareketlilik ve heyecan vardı. Yepyeni bir ruha bürünmüştü. İslam, kuru bir odun yığınına düşen ateş gibi gönülleri yakıyor, ruhları peyderpey aydınlatıyordu. Yesrib'in Yahudi evlerinden başka İslam, her evin

kapısını çalıyor ve hemen yüzüne açılıyordu.

Peygamber (s) ilk hutbesini okudu. Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra halka hitaben şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Kendiniz için önceden birşeyler gönderin. Birşeyler toplamalısınız. Allah'a yemin ederim ki sizden herhangi ..biriniz ansızın ölür ve koyunlarını çobansız bırakabilir. Sonra Rabbi ona aracısız ve tercümansız olarak şöyle buyuracak: "Size tebliğ etsin diye resulünü göndermedim mi? Sana mal, mülk vermedim mi? O halde kendin için önceden ne gönderdin?" O zaman sağına, soluna bakıyor ve hiçbirşey göremiyor! Daha sonra önüne bakıyor ve cehennemden başka birşey göremiyor! O halde yarım hurma çekirdeği kadar bile olsa yüzünü ateşten koruyabilen herkes çalışmaktan geri durmasın. Ona da gücü yoksa güzel bir sözle! Zira onun mükâfatı yediyüze karşılıktır. Allah'ın rahmet ve bereketi üzerinize olsun."

İLK İKİ HUTBE

İKİNCİ HUTBE

"Hamd, Allah'a mahsustur. Yalnız O'na ibadet eder ve yalnız O'ndan yardım dileriz. Kötü huylarımızın ve kendi kötü gidişatımızın şerrinden Allah'a sığınırız. Allah'ın kendisini doğru yola ilettiği bir kimse yolunu asla kaybetmez. Allah kimi de saptırırsa artık o doğru yolu bulamaz. Şehadet ederim ki ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur. En güzel söz, yüce Allah'ın kitabıdır. Her kim ki Allah, kalbini onunla süslerse, küfürden sonra İslam'a getirirse, kendinden başka tüm kitaplardan üstün tutarsa o özgür olmuştur. O, en güzel sözdür, en yüce söz. Allah'ın sevdiği şeyi sevin, Allah'ı bütün ruhunuzla sevin, Allah'ın sözü ve O'nu anmaktan hiç sıkılmayın, gönüllerinizi O'na karşı katılaştırmayın ki onu Allah yaratmış, seçmiş ve denemeden geçirmiştir. Amellerin en iyisini seçmiş, en iyi ibadet edeni denemiş, doğru sözü ve helal ve haram olan her şeyi insanlar için göstermiştir. O halde Allah'a ibadet edin ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. O'ndan nasıl sakınmanız gerekiyorsa öyle sakının. Allah adına söz verdiğinizde sözünüzü doğrulukla yerine getirin.

Birbirinizi ilahi bir ruhla sevin. Zira Allah; sözünü bozan kişiden nefret eder. Selam size."

Peygamber her ne kadar Allah'ın elçisi ve O'nun risaletini uygulamaya görevli biri ise de, dürüst düşünceli bir mütefekkir gibi hareket ediyor. O, biliyor ki bir toplumsal hareketin başlaması için, siyasi, itikadi, içtimai

ve ahlaki köklü bir inkılaba el atmak için ilk önce hareketin yeri olan toplumu tanımak gerek ve kendi işini mevcut gerçeklerin esası üzerine ve toplumun ruhsal, iktisadi ve siyasi şartların esası üzerinde başlatmak gerekiyor.

O (Peygamber), Yesrib'i iyi tanıyor. İki Arap kabilesinin, yani Evs ve Hazrec'in tek söz sahibi oldukları bir şehirdir. Şehir halkının siyasi temelini bu iki kabile belirlemektedir. Kabile hayatının bir kuralı olan düşmanlık ve rekabet bu iki kabile arasında kök salmıştır. Medine'de bu iki kabilenin yanısıra üç yahudi kabilesi de yaşamaktaydı "Beni Kaynuka", "Beni Nudayr" ve "Beni Kurayza". Şehrin Ekonomik işleri bunların elindedir. Yesrib'in sanatsal kuruluşları, kuyumculuk işleri, en güzel hurma bahçeleri, okuma-yazma sanatı, parasal işleri ve bunun gibi birçok işleri, Yesrib'in tüm pazarı bu yahudi kabilelerinin elindeydi. Bunlar medeniyet, din ve kültür açısından Araplardan daha ileriydi. Bilgili, güçlü akıllı ve çok kurnaz insanlardı. Özellikle onların Yahudi dini hakkındaki bilgileri ve imanları içinde bulundukları toplumda onlara bir mevki kazandırmıştı. Bu özellikleriyle peygamber (s)in dostlarına ve İslam'a en yakın ve en yararlıları olabilirler. Ya da bunun tersi yani İslam'ın ve İslam peygamberinin en tehlikeli ve en güçlü düşmanları olabilirler. Peygamber bu durumu çok iyi biliyor ve beraberliklerini kazanmak için çok çalışıyordu.

Hz. Peygamber (s) kendisine verilen risaleti başlattı. Ferdi planda yapılması gereken ne varsa yerine getirildi.

Hz. Peygamberin çevresinde onun mektebinde eğitim görmüş insanların sayısı

gittikçe artıyordu. Artık toplumsal bir hareketin başlatılması gerekiyordu. Bunun için uygun bir merkeze ihtiyaç vardı Bu merkez hicret sonucu emin bir belde olan Medine'ydi.

Yapılacak ilk iş Medine toplumu için kendi Mektebinin (İslam) esaslarına uygun olacak Allah'ın razı olacağı bir anayasanın hazırlanmasıdır. Toplumsal sınırın, toplumdaki fertlerin, gurupların ve sınıfların hakları, adet, gelenek ve görenekleri dikkate alınmalı. Kurulmuş bir hükümetin iç ve dış siyaseti düşünce mektebinin yani İslam'ın düşünce metoduna uygun bir anayasanın hazırlanması gerekiyordu. Bu anayasanın muhatapları çok farklı kabilelerden meydana gelmesine rağmen esasların İslam'ın ruhuna uygun bir anayasa olması gerekirdi. Hz. Peygamberin Medinelilerle yaptığı ilk Anayasa şu hususları içermektedir.

77

İSLAM'DA İLK ANAYASAo>

Bismilhhirrahmanirrahim

* Bu yazı, peygamber Muhammed(s)'den Kureyş ve Yesrib'in (Medine'nin) mü'min, müslüman ve bunlara tabi olan, onlara sonradan katılıp onlarla birlikte cihad edenler için yazılmıştır.

* Bu zikredilen insanlar diğer insanlara karşı kendi aralarında tek bir ümmettirler.

(1) Bu anayasa ilk islâm Devletinin Anayasası olmasından başka, aynı zamanda yeryüzünde bir Devletin vazettiği ilk yazılı anayasa olma hususiyetine de sahiptir. (M. Hamidullah) (Çeviren)

79

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

* Kureyşli muhacirler adetleri gereği kan diyetlerini kendi aralarında öderler. Harp esirlerinin fidyesi için mü'minler aralarında bilinen makul ve iyilik esaslarına göre iştirak ederler.

* Benu Avf kabilesi adetleri gereği önceden ödedikleri şekilde kan diyetlerini öderler. Müslümanların teşkil ettiği her zümre harp esirlerinin kurtulma fidyesini mü'minler arasındaki iyilik ve adalet esaslarına göre ödeyeceklerdir.2

* Hiç bir mü'min diğer bir mü'minin ağır mali mes'uliyetler altında kalmasına razı olmayacaktır. Yani birbirlerine iyi ve makul ölçüler dahilinde yardımcı olacaklardır.

* Hiç bir mü'min diğer bir mü'minin mevlası (kardeşlik ahdinin yapıldığı kimse) ile onun aleyhine olacak bir anlaşma yapamayacaktır.

* Allah'tan korkan takva sahibi mü'minler kendi aralarında zulmeden, ya da haksız bir fiil işleyen, müslümanlar arasına fitne, fesat tohumları ekmeye çalışan, bozgunculuk yapan kimselere karşı -velev ki kendilerin-

(2) Burada bütün kabileler tek tek ve aynı şekilde zikrediliyor. Bu kabileler Benu Avf, Benu Harisler, Benu Sâidler, Benu Cuşenler, Benu Neccârlar, Benu Amr İbn Avf lar, Benu Nebitler, Benu Evsler olmak üzere toplam sekiz kabiledir.

den birinin çocuğu bile olsa- bu tür kimselere karşı elbirliği yapacaklar ve o tür kimselerin aleyhinde olacaklardır.

* Hiç bir mü'min bir kafir için diğer bir mü'min kardeşini öldüremez. Mü'min aynı zamanda mü'min kardeşinin aleyhine hiç bir kafire yardımı edemez.

* Allah'ın ahdi tektir. Mü'minlerin en ünsüz ve ehemmiyetsizi istediği kişiyle ahidleşebilir. Zira mü'minler, diğer insanlar karşısında birbirlerinin dostudurlar. Mü'minler hüküm açısından aynı sayılırlar.

* Yahudilerden bize tabi olanlar, zulme uğramaksızın bizim yardım ve beraberliğimize hak kazanacaklardır. Zulüm görmeyecekler, hiç birimiz onun aleyhinde çalışmayacaktır.

* Barış mü'minler arasında bir tektir. Hiç bir mü'min Allah yolunda cihada çıkan diğer rmü'minleri hariç tutarak onlardan habersiz eşitlik ve adaletten uzak bir anlaşma yapamaz. Yapılacak bir anlaşma ancak adalet ve eşitlik esasına dayanmalıdır.

* Mü'minler Allah yolunda akan kanlarının intikamını düşmanlarından almak için birbirlerinin varisidirler. Takva sahibi olan mü'minler en iyi ve en doğru yol üzerinde bulunurlar.

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

* Hiç bir müşrik bir Kureyşlinin mal ve canını himayesi altına alamaz ve hiçbir mü'mine bu hususta engel olamaz. Yani Kureyşliye haksızlıkta bulunamaz.
* Her kim bir mü'mini sebepsiz yere öldürürse ve ispatlanırsa o katil aynı şekilde öldürülecektir. Ancak eğer öldürülenin velisi diyete razı olursa o zaman öldürülmez. Maktulun velisi diyete razı olmazsa o katile kısas uygulanır. Bu durumda bütün mü'minler onun aleyhinde olurlar. Hiç kimsenin cinayetkâr birisini korumaya hakkı yoktur. Cinayetkâr birine yardım eden, ona sığınacak bir yer bulan kimse kıyamet günü Allah'ım lanet ve gazabına uğrayacaktır.
* Üzerinde ihtilâfa düşülen herhangi bir şey Allah'a ve Muhammed'e götürülecektir.
* Yahudiler savaşa çıktıkları müddetçe ımü'minlerle aynı haklara sahip olacaklardır. Kendi masraflarını kendileri karşılamak mecburiyetindedirler.
* Benu Avf yahudileri mü'minlerle aynı haklara sahip olacaklardır. Mü'minlerle bir tek ümmet hükmünde-dirler. Yahudiler kendi dinlerini yaşarlar. Müslümanlar da kendi dinlerini yaşarlar. Esirleri de kendilerinin hükmü altındadırlar. Ancak zulüm eden veya b ir suç işleyen bir kişinin durumu başkadır. Bu durumda kendisinden başkasına ceza verilmez.

İSLAM'DA İLK ANAYASA

* Benu Neccar, Benul Haris, Benu Saide, Benu Cu-şem, Benul Evs, Benu Salebe Yahudileri de Benu Avf yahudileri gibi aynı haklara sahip olacaklardır. Yalnız kim ki haksız bir fiil işlerse o kimse sadece kendini ve aile efradını zarara sokmuş olur.
* Yahudilere sığınmış olan kimseler bizzat yahudiler gibi değerlendirilecektir.
* Hiç kimse (yahudi) Muhammed (s)'in izni olmadan müslümanlarla beraber askeri bir seferi çıkamayacaktır.
* Zulüm görmüş olan birisi dışında kan döken kim olursa olsun sonucuna katlanmak zorundadır. Kendisine zulmedilene yardım edilecektir.

* Hiç kimse ahitleştiği kimseye kötülük yapamaz. Yesrib'in içi bu belgeyi (anayasa) imzalayan için haram bir yerdir.

* Herkesin komşusu kendisi gibidir. Ona karşı kötü davranmak veya kötü konuşmak uygun olmaz.

* Kureyş ve yandaşlarına hiç bir surette himayede bulunulmayacaktır. Onlara yardım edilmeyecektir.

* Yahudiler ve Müslümanlar Yesrib (Medine)'e gelecek bir saldırıya karşı beraberce karşı koyacaklardır.

HER HİCRET BİR İNKILABTIR

* Dini hususlar hariç yahudiler bir sulh yapmaya veya sulh akdine katılmaya davet edilirlerse bunu doğrudan doğruya yapacaklar veya ona katılacaklardır. Şayet yahudiler aynı teklifleri müslümanlara yapacak olurlarsa müslümanlar da aynı şekilde o sulh akdine katılmalıdırlar.

* Her kabile veya zümre kendi kontrolünde olan bölgelerden sorumludur. Oraları korumak zorundadır.

* Evs yahudileri ve köleleri bu belgeyi imzalayanların haklarından faydalanırlar.

* Bu belgede geçen hususlara sıkı ve tam bir ciddiyetle sadık kalınacak. Bunlara karşı hareket olmayacaktır.

* İyilikle kötülük birbirinden ayrılmıştır. Hiç kimse Allah'ın rızasına uygun olmayan bir işi yapmasın. Allah, bu anayasanın en doğru ve en iyi olduğundan haberdardır. Bu anayasa hiç bir mücrim ve zalimi korumaz. Her kim Medine'den çıkarsa yani harbe çıkarsa emniyette olur. Aynı zamanda her kim ki Medine'de kalırsa yine emniyettedir. Ancak haksız bir iş ve cürüm işlerse emniyette değildir. Allah iyilik yapan ve takva sahiplerinin sığınılacak yeridir.3

(3) Bu Anayasanın tam metni ibn-i Hişam'ın siyerinde mevcuttur.

İSLAM'DA İLK ANAYASA

Artık toplumun hukuksal ve siyasal temelleri tamamıyla belirlenmiştir. Ama bu toplumun vahdeti, birliği sadece onun siyasal temellerinin belirlenmesiyle

garanti altına alınamaz. Fertler, gruplar ve sınıflar da manevi ve ruhi bağlarla birbirlerine bağlanmalıdır. Muhammed (s)'in mantıklı ve doğru düşüncesi, toplumda var olan bazı güzel adet, gelenek ve görenekleri kendisinin getirmiş olduğu hayat tarzı içinde yoğurup daha da güzelleştirmek için bazı toplumsal adetleri kendi toplumuna temel esas olarak alıyor ve ıslahatçı ve inkılapçı fikirlerini toplumunun yaşantısına kazandırıyor. Bu sayede toplumda İslam'a hizmet edecek birlik ve beraberlik sağlanmış olacaktır.

Avrupalı aydınların bilemedikleri ve bilemeyecekleri Afrika ve Asya toplumlarının değişim noktasıydı bu. Onlar bu espriyi anlamakta güçlük çekiyorlar. Onlar bu yolda, birkaç nesillik zorlu uğraşıyı boşa harcadılar ve hâlâ harcamaktadırlar.4

Arapların toplumsal adetlerinin en güçlüsü kabilelerin birbirlerine bağlılıklarıdır. Birbirlerine sadık olmak için bağlılık yemini yaparlar. Bu adet değişik kabileleri birbirine bağlayan ve vahdet içinde olmalarını sağlayan ve tek sağlam bağdır. Bundan dolayı kavminden, kabile-

(4) Bu konu günümüz siyasal toplum biliminde büyük bir öneme sahiptir. Kendi işlerini yapmakla meşgul olan geri kalmış milletlerin aydın ve liderleri, bunun üzerine çok düşündüler ve bugünün aydın ve ıslahatçılarını 19. Asırdaki öncüleriyle öznelleştiren de budur. Bu konuda 1961 yılında Paris'te basılan "Nereye Dayanalım?" adlı eserime ve "Asimilasyon" ve "Müşebbihin" adlı makaleme bakılabilir.

sinden uzaklaşan birinin yaşaması da çok zordur. Bir insan, toplum içinde rahat yaşamak istiyor ise herhangi bir kabileyle ilişkiye girip ona bağlanmak zorundadır.

Mekke'de bu tür bağlılıklar oldukça fazlaydı. Onlar birisine eman verecekleri zaman Kabe'nin içindeki putlara gidip karşılarında dururlar. Eman verecek kişi elini öne doğru uzatır, diğeri de elini onun elinin üstüne koyardı. Buna putları şahit olarak gösteriyorlardı. İşte bu şekilde o zamana kadar birbirini hiç

tanımayan iki kişi sıkı bir dostluk içine girer. Aralarında başlayan bu dostluk zamanla sağlam bir akrabalığa dönüşür. Birbirleriyle ahitleşen iki kişi kabile toplumunda birbirlerini korumaya görevli ve birbirlerinin özel yaşamlarında ortak olurlar.

Peygamber (s), bu sağlam köklü adeti alıyor ve ona tam inkılabi bir ruh ve mânâ veriyor.

Sözleşme akdi aynı şekilde muhafaza ediliyordu. Fakat kabile sözleşmesi yerine itikadi sözleşmeyi, bir başkasının elinin yerine de Allah'ın eli yeralıyordu. Ve bugün kendisine felsefi ve ahlaki bir mânâ verilen Kur'an'm sözü bu tür açık ve önemli toplumsal bir âdete işaret ediyor: "Allah'ın eli, elinizin üstündedir."

Allah'la sözleşilen bir toplumda fertlerin birbirleriyle sözleşmeleri bu şekildedir. Burada Allah şahit tutulur, iki kişi arasında çok hassas ve sağlam bir sözleşme oluşturan kardeşlik ve kardeş deme hukuku da yeni bir şekil ve daha manevi ve daha pâk bir şekil alıyordu.

Ensar ve Muhacirler arasındaki kavmi ve toplumsal

farklılık çok fazlaydı. Yahudiler ve münafıklar, Medine toplumunun ittihad (birliktelik)ını bozmak için ümitlerini şimdi de bu iki taraf arasında ihtilaf çıkarmaya bağlamışlardı. Medine'ye gelişlerinin daha ilk günlerinde Müslümanlar arasında kardeşlik sözleşmesi yapıldı Her Muhacir'in Ensar'dan birisiyle kardeşlik sözleşmesi yapması emredildi. Aradaki tek istisna Peygamber(s)'in kendi kardeşini seçmesiydi. O, Ali bin Ebu Talib'i kardeşliğe seçmişti. Evet bu bir istisnaydı. Çünkü ikisi de Muhacirdi.

Şimdi çalışma alanı müsaittir. Muhammed (s) artık çok rahat ve hızlı bir şekilde Medine'yi içtimaî nizamı düzenli ve dini bir merkez haline getirebilirdi.

Hareket başlıyor. Hedef, İslâm mektebinin esasları üzerine kurulmuş olan güçlü siyasi bir rejimin Arap yarımadasında istikrar bulmasıdır. Medine, yarımadanın manevi ve siyasi gücünün merkezi oluncaya ve yarımada İslâm dünya görüşünün her tarafa yayılması için bir merkez oluncaya kadar çalışmak

gerekiyor.

Muhammed(s)'in telaş ve heyecan dolu hayatı başlıyor. Davetçiler, haberciler,

küçük müfrezeler, büyük ordular, davet heyetleri ve siyasi elçiler ard arda Medine'nin

kapısından çıkıp giriyorlardı

Savaşlar başlıyor!

87

s1 s

İHTAR YAYINCILIK

Düşünce ^Serisi

Her Hicret Bir inkılaptır / Ali Şeriatı

İslamın İnanç Esasları / imam-ı Azam

Bütün Yönleriyle Müslüman Nasıl Olmalı / Seyid Sabık

İslâm'ın Anlaşılmasının Önündeki Engel/er / A. Çobanoğlu

Allah'ın Varlığı ve Tevhidinin Hakikati / Yusuf El-Kaddavi

İslâm İnancının Ana Konuları / Fahreddin er-Razi

Ehl-i Sünnet Ekolünün Doğuşu / Doç. Dr. Nadim Macit

İslâm Hukukunda Savaş / Vehbi Züheyli

Lailahe İllallah / Muhammed Kutub

İslâmi Düşüncenin İhyâsı / Murtaza Mutahhari

İlahi Kanunların Hikmetleri / Prof. Dr. Abdülkerim Zeydan

Peygamber Cevap Veriyor / Muhammed Muhammedi

İnsan ve Hayat İçin Yeni Ufuklar / Hüseyin Fadlallah

Modern Asırda İslami Uyanışın Konumu / Dr. Abdullah Nasuh Ulvan

Toplumsal Yozlaşmaya Engel Olmak / Ali Koranı

Din Eğitim Serisi Kulluk Öğretileri ve Namaz Hocası / M. Furkan Aydın

Şafii Namaz Hocası /Ahmet Bayer

Karabaş Tecvidi / Yrd. Doç Dr. Necati Tetik

Kıyamet Ne Zaman Kopacak / Vehbi Yurt

Minberden Mü'minlere Hutbeler / Ahmet Bayer

Aile Serisi Allah Resulü'nün Örnek Aile Hayatı / Dr. Ahmet Şelubi

Kadın ve Aile / Prof. Dr. Seyyid Kutub İslam ve Aşk / Dr. Abdullah Nasuh Ulvan

Kur'ân Serisi İnsanları Tefrikaya Düşüren Faktörler / Mahmut Balcı

Esbab-ı Nüzul / El-Vahidi Kur'ân Sünnet Bütünlüğü / Necati Kara

Yemin Olsun Ki / Sadık Kılıç

Kur'ân-ı Kerim Meali / Elmalılı Hamdi Yazır

Ey İman Edenler / Ebubekir El-Cezairi

Kur'ân Bilimi / Bahaüddin Hürremşah

Sünnet Serisi Esbab-ı Vurudul Hadis / imam Suyuti

TaritLSerişJ

Kemalist Laikliğin Temelleri / Muzaffer Taşyürek

İslâm Öncesi Cahiliyye ve Günümüzde Din Gerçeği /

Haşimi Rafsancani Cevad Bahoner-Seyyid Hüseyin Nasr

Lozan'a Hayır Diyenler / Mustafa Taşyürek

İslâm'ın Sisli Yılları / Muzaffer Taşyürek

Roman^Serisi

Özgürlüğe Çağrı (Çeçen Direnişi) / S. Aydın İ

Gerilla Türküleri 1. Hamur / Nazir Akalın Gerilla Türküleri 2. Hamur / Nazir Akalın

Ali Şeriati _ Her Hicret Bir İnkılaptır

UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar... Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki tüm e-kitaplar, 5846 sayılı kanun'un ilgili maddesine istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan "Braille Not Speak", kabartma ekran ve benzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, "TXT", "DOC" ve "HTML" gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR (optik karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görme engelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan sitemizdeki e-kitaplar,

"engelli-engelsiz elele" düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap sevenlerin istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbir şekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz, kullandırılamaz. Aksi kullanımdan doğabilecek tüm yasal sorumluluklar kullanana aittir.
Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir.